

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**PĀRROBEŽU ĢIMENES TIESĪBU ATTĪSTĪBA EIROPAS
SAVIENĪBĀ**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Anta Liepa**

Studenta apliecības Nr.: a108098

Darba vadītāja: lektore Dr.iur. Irēna Kucina

RĪGA 2013

SATURS

Ievads.....	3
1. Kolīziju normas un jurisdikcijas normas jēdziena izpratne, ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšana un izpilde.....	5
1.1. Kolīziju normas jēdziena izpratne.....	5
1.2. Jurisdikcijas normas jēdziena izpratne.....	11
1.3. Ārvalsts nolēmumu atzīšana un izpilde.....	14
2. Starptautisko privāttiesību attīstība Eiropas Savienībā.....	18
3. Pastāvīgā dzīvesvieta, pilsonība un domicils pārrobežu ģimenes lietās	32
3.1. Pastāvīgā dzīvesvieta.....	33
3.2. Domicils.....	40
3.3. Pilsonība.....	46
4. Vecāku atbildība.....	50
Kopsavilkums.....	59
Izmantotās literatūras un normatīvo aktu saraksts.....	61

IEVADS

Juridiski laulību var definēt kā līgumu. Tādejādi tas būtu līgums, ar kuru puses savstarpēji vienojas nodibināt ģimeni, kas tiek tiesiski atzīta. Līdz ar to, puses uzņemas arī juridisko atbildību, gadījumā, ja konkrētais līgums tiek laužts. Tomēr, kad līgums ir noslēgts un abas puses ir devušas piekrišanu stāties laulībā, laulība kļūst par ilgstošām attiecībām. Kad juridiski noformētas, šīs attiecības ir pielīdzināmas tādām attiecībām, kā attiecības starp vecākiem un bērniem. Kad šādas attiecības nodibinātas, tās var šķirt tikai normatīvajos aktos noteiktā kārtībā vai kādas puses nāves gadījumā. Šāds attiecību pastāvīgums atšķir laulības statusu no citiem darījumiem.

Laulības institūts ir ļoti svarīgs katras valsts iekšējo attiecību regulēšanā. Laulība ir ģimenes priekšnoteikums lielākajā daļā pasaules valstu, savukārt ģimene ir tautas saglabāšanās viens no priekšnoteikumiem.

Tradicionāli laulību slēdz ar mērķi veidot ģimeni, t.i. uzturēt kopīgu saimniecību, audzināt bērnus, dzīvot kopā.

Līdz ar pilsoņu pieaugošo pārvietošanos Eiropas Savienībā palielinās tādu laulāto pāru skaits, kur laulātās puses ir dažādu valstu pilsoņi vai laulātie dzīvo dažādās dalībvalstīs, vai laulātie dzīvo dalībvalstī, nevienam no abiem neesot vai tikai vienam esot šīs dalībvalsts pilsonim.

Ņemot vērā augsto šķiršanās īpatsvaru Eiropas Savienībā, laulības lietās piemērojamo tiesību un jurisdikcijas jautājums katru gadu skar daudzus pilsoņus. Eiropas Savienības dalībvalstu starpā pastāv nozīmīgas atšķirības starp tiesību sistēmām, tādejādi, līdz ar Eiropas Savienības paplašināšanos, arvien aktuālāks kļuva jautājums par dalībvalstu ģimenes tiesību harmonizāciju.

Pirmais solis, lai panāktu vienotu laulības šķiršanas noteikumu piemērošanu bija Briseles II konvencijas projekta izstrādāšana. Briseles II konvencijā bija paredzēts noregulēt laulības šķiršanas jurisdikcijas jautājumus, tomēr šī konvencija netika pieņemta. Tās vietā, gandrīz pilnībā pārņemot tos pašus projektā paredzētos noteikumus, tika pieņemta 2003. gada 27. novembra Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu jeb Briseles II bis regula.

2010.gada 20.decembrī tika pieņemta padomes regula (ES) Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai.

Šajā maģistra darbā autore analizēs abu iepriekš minēto regulu noteikumus, kas attiecas uz laulības šķiršanas jurisdikciju un laulības šķiršanai piemērojamo likumu.

Darba mērķis ir noteikt galvenos jautājumus, kas risināmi, lai uzlabotu laulības šķiršanas ar ārvalstu elementiem procedūru, padarot to ātrāku, ērtāku, iesaistītajām pusēm saprotamāku.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi uzdevumi:

1. Noskaidrot, kas ir jurisdikcijas un kolīziju normas;
2. izpētīt kā laulības šķiršanas jurisdikcija un piemērojamās tiesības tiek regulētas starptautiskajos normatīvajos aktos;
3. izpētīt kā tiek regulēti vecāku atbildības jautājumi, kas saistīti ar laulības šķiršanu;
4. noteikt laulības šķiršanas ar ārvalsts elementu galvenos problēmjautājumus un sniegt priekšlikumus.

Maģistra darbs sastāv no četrām nodaļām. Nodaļās tiek atklāti aktuālākie problēmjautājumi un sniegti to iespējamie risinājumi. Darba pirmā nodaļa veltīta kolīziju un jurisdikcijas normu vispārīgo jautājumu analīzei.

Darbs veikts, analizējot Latvijas, ārvalstu un starptautiskos normatīvos aktus, starptautisko tiesu praksi, kā arī strādājot ar literatūru.

Maģistra darbā tiek izmantotas četras zinātniski pētnieciskās metodes – salīdzinošā, vēsturiskā, induktīvā un deduktīvā, uzsvaru liekot uz vēsturisko metodi.

Maģistra darbs balstīts galvenokārt uz Eiropas Savienības regulu un citu saistīto normatīvo aktu analīzi. Argumentu pamatošanai darbā izmantotas galvenokārt tiesību doktrīnā paustās atziņas.

I NODAĻA

KOLĪZIJU NORMAS UN JURISDIKCIJAS NORMAS JĒDZIENA IZPRATNE, ĀRVALSTS TIESAS NOLĒMUMU ATZĪŠANA UN IZPILDE

1.1. Kolīziju normas jēdziena izpratne

Plašākā nozīmē Starptautiskās privāttiesības nozīmē juridisku nosacījumu kopumu, kas regulē starptautiskās attiecības starp privātpersonām. Terminam Starptautiskās privāttiesības nav vienāda nozīme visās dalībvalstīs. Piemēram, Vācijas un Portugāles tieslietās tas attiecas tikai uz tiesību aktu strīda noteikumiem, turpretī citās sistēmās tas ietver Starptautiskās jurisdikcijas noteikumus un ārvalstīs izdarītu spriedumu atzīšanu un izpildīšanu. Visi šie noteikumi attiecībā uz piemērojamiem tiesību aktiem, starptautisko jurisdikciju un ārvalstīs izdarītu spriedumu atzīšanu un izpildīšanu sniedz risinājumus grūtībām, kas var izrietēt no fakta, ka viena lieta var ietvert vairākas atsevišķas juridiskās sistēmas.¹

Starptautiskās privāttiesības ir normatīvo aktu sistēma, kas reglamentē civiltiesiska rakstura tiesiskās attiecības ar ārvalsts elementa līdzdalību.² Ārvalstu elements var izpausties ļoti dažādi. Piemēram, ģimenes tiesībās tas var izpausties kā laulības slēgšana vai šķiršana starp dažādu valstu pilsoņiem.³ Ārvalstu elements var būt ne tikai kāda ārvalstnieka iesaistīšanās tiesiskajās attiecībās, bet arī, piemēram, nekustamā īpašuma atrašanās citā valstī.

Starptautisko privāttiesību noteikumu avoti ir tiesību akti, precedentu tiesības un akadēmiskie darbi katrā no valstīm. Neskatoties uz nosaukumu, starptautiskās privāttiesības ir nacionālo tiesību aktu apvienojums. Atsevišķi šie nacionālie tiesību akti ir standartizēti starptautiskajās konvencijās un, iespējams, arī Eiropas Savienības instrumentos. Standartizācija dod iespēju novērst situācijas, kad divu valstu tiesas pieprasa jurisdikciju saskaņā ar saviem nacionālajiem starptautisko privāttiesību noteikumiem un pieņem pretējus spriedumus vienā un tajā pašā lietā.⁴

Tātad tiesiskās attiecības, kuras tiek reglamentētas starptautiskajās privāttiesībās, ir tādas attiecības, kurās kāda no iesaistītajā pusēm ir ārvalstnieks vai attiecību priekšmets ir saistīts ar citu valsti. Šādu tiesisko attiecību gadījumā ir pamats meklēt nacionālajā normatīvo aktu

¹Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla mājas lapā lietots termins. Pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lv.htm#PrivIntLaw [aplūkots 24.09.2012]

²Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC, 1998,4. Lpp.

³Turpat

⁴Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla mājas lapā lietots termins. Pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lv.htm#PrivIntLaw [aplūkots 24.09.2012]

sistēmā norādi uz ārvalsts tiesību piemērošanu, kā arī to meklēt starptautiskajās konvencijās, Eiropas Savienības regulās un starptautiskajos līgumos.

Dažos avotos atrodama kolīziju normu (conflict of laws) jēdziena vienādošana ar starptautisko privāttiesību jēdzienu⁵, norādot, ka tās aptver dažādas tiesību normas, kas katrai valstij ir atšķirīgas (nacionālās tiesību normas) un risinājumus šo normu piemērošanai (Eiropas Savienības regulas, starptautiskās konvencijas u.c. tiesību akti, kuros valstis ir vienojušās, kā saskaņot savas tiesību normas).

Gadījumā, kad starp nacionālajām civiltiesībām parādās ārvalstu elements, rodas situācija, kad „vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem var būt doti dažādi juridiskie slēdzieni un rezultātā atbilstoši dažādu valstu nacionālajām tiesībām var tikt dotas dažādas atbildes uz vienu jautājumu.”⁶ Šādos gadījumos rodas tiesību kolīzija. Tiesību kolīzija tātad izpaužas kā iespēja vienam tiesiskās situācijas noregulējumam piemērot vairākas tiesību normas. Šādas piemērojamās tiesību normas bieži vien ir krasi atšķirīgas un var novest pie ļoti atšķirīgiem tiesiskās situācijas regulējumiem.

Svešvārdu vārdnīca sniedz šādu jēdziena „kolīzija” skaidrojumu – pretēju spēku, centienu vai interešu sadursme, kas attiecībā uz likumu kolīziju izpaužas kā nesaskaņas vai pretrunas starp atsevišķiem likumiem, kas reglamentē vienas un tās pašas vai radniecīgas sabiedriskās attiecības.⁷ Svešvārdu vārdnīca jēdzienu „kolīziju norma” skaidro kā normu, kas norāda kādas valsts tiesības ir jāpiemēro starptautiskajām civilām, ģimenes, darba attiecībām t.i. attiecībām, kuru dalībnieki ir ārvalstnieks vai ārvalsts juridiskā persona.⁸

Dažādu valstu normu kolīzija ir kļuvusi par aktuālu jautājumu laikā, kad dažādu valstu pilsoņiem ir dota iespēja ceļot, pārcelties uz dzīvi, strādāt citās valstīs. Pēdējā laikā tas īpaši novērojams Eiropas Savienībā, kas realizē politiku attiecībā uz tās pilsoņu brīvu pārvietošanos Eiropas Savienības teritorijā (Šengenas līgums⁹, kas paredz robežkontroles atcelšanu starp Eiropas Savienības valstīm. Stājies spēkā 1995.gada 26.martā.). Tas neizbēgami rada normu kolīziju, jo katrai Eiropas Savienības valstij ir sava nacionālā likumdošana.¹⁰

Starptautisko privāttiesību normatīvais masīvs veidojas no diviem galvenajiem normu blokiem – materiālajām normām (substantial law), kas dod tiešu atbildi, kā dotās tiesiskās

⁵ Britannica academic edition. Encyclopedia Britannica. Pieejams: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/333023/conflict-of-laws/276354/Jurisdiction> [aplūkots 20.05.2012.]

⁶ Ермолдев В.Г., Сиваков О.В. Международное частное право. Москва: [b.i.] 2000, 11. lpp.

⁷ [b.a.] Svešvārdu vārdnīca, [b.v.] Jumava, 1999, 366. lpp.

⁸ [b.a.] Juridisko terminu vārdnīca, Rīga: Kamene, 2002, 83. lpp.

⁹ Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām. Pieejams:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:LV:HTML>

[Aplūkots 20.05.2012]

¹⁰ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 104-108. Lpp.

attiecības risināmas, un kolīziju normām (rules of conflict laws), kas nedod atbildi uz to, kā risināmas dotās tiesiskās attiecības, bet vienīgi norāda (renvoi) uz kompetento tiesību sistēmu, kas šīs tiesiskās attiecības risina.¹¹

Daļu no starptautisko tiesību avotiem veido valstu nacionālie likumi. Šie likumi dažādās valstīs ir dažādi un savstarpēji kolīdē. Tā pirms 1970. gada Itālijā un ilgstoši arī Spānijā laulību šķiršana nebija iespējama. Taču Francijā laulības šķiršana bija iespējama. Neskatoties uz to, sievietei – Itālijas pilsonei nebija iespējams šķirt savu laulību Francijā, kamēr tur 1975.gadā attiecīgi nebija izmainīts kolīzijas likums, kas balstījās uz pilsonības principu.¹²

Savstarpēji kolīdē valstu konstitūcijas, pilsonības, administratīvās un civiltiesiskās normas, kā arī materiālie un procesuālie likumi. Procesuālo likumu kolīzijas noved pie tā, ka strīdos iesaistītajām pusēm iespējams meklēt valstis, kur tiesas valsts procesuālie likumi konkrētajai pusei dod iespējas panākt sev vēlamāku rezultātu.¹³

Līdz 20. gs. 60.-70. gadiem nebija daudz valstu, kurās starptautisko privāttiesību normas tika kodificētas atsevišķos likumu krājumos. Tikai 20. gs. beigās parādījās tendence paralēli vispārējām civiltiesību kodifikācijām izstrādāt un pieņemt speciālus starptautisko privāttiesību likumus vai kodeksus, ietverot tajos gan likumu, gan piekritības kolīziju un pat ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas normas. Tā, piemēram, Itālijā 1995. gadā pieņemts starptautisko privāttiesību likums, Kvebekā - 1991. gadā, Šveicē - 1987. gadā, Ungārijā - 1979. gadā, Beļģijā - 2004. gadā.

Pašlaik Eiropā vadošo starptautisko privāttiesību zinātnieku interese ir pievērsta diskusijām par Eiropas tiesību un starptautisko privāttiesību savstarpējām attiecībām un to nākotnes redzējumu. Piemēram, vai Eiropas tiesiskajā telpā izzudīs kolīziju normas, iekļaujoties Eiropas Savienības vienotā tiesību sistēmā, vai gluži pretēji - Eiropas Savienības tiesību normas paliks neitrālas pret nacionālajām kolīziju normām. Nenoliedzami, Eiropas Parlamenta centieni izveidot vienotu līgumtiesību kodifikāciju - Eiropas Saistību kodeksu vai pat izstrādāt Eiropas Civilkodeksu ir nopietns solis vienotas un mūsdienīgas Eiropas privāttiesību veidošanā. Tā kā tiesību doktrīna par starptautisko privāttiesību avotiem izvirza gan nacionālos normatīvos aktus, gan arī Eiropas Savienības un starptautisko tiesību aktus, tad aktuālāks kļūst jautājums par šo tiesību normu savstarpēju konkurenci un iespējamām pretrunām.¹⁴

¹¹ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 104-108. lpp.

¹² Turpat

¹³ Turpat

¹⁴ Mieriņa A. Starptautisko privāttiesību attīstības tendences globalizācijas laikmetā. Jurista vārds, 2011. 23.augusts, nr.34.

Valstu likumu kolīzijas traucē starptautisko attiecību normālu norisi, tāpēc to novēršanai pielieto šādas metodes:

1. Valstu vai to grupu likumu harmonizācija vai unifikācija (pielieto Skandināvijas valstīs). Ar privāttiesību unifikācijas jautājumiem materiālo tiesību jomā nodarbojas Starptautiskais privāttiesību unifikācijas institūts Romā (The International Institute for the Unification of Private Law – UNIDROIT).¹⁵ Eiropas Savienības harmonizācija pastāv kā Eiropas Savienības tiesību pārņemšanas metode un tiek izmantota, lai pilnībā nodrošinātu Eiropas Savienības un nacionālo tiesību savstarpēju harmonizāciju. No Eiropas Savienības tiesību aktiem tieši regulas un direktīvas ir galvenais tiesiskais instruments privāttiesību unifikācijai un harmonizācijai, kaut arī svarīga loma tiesību normu unifikācijā ir starptautiskajiem līgumiem. Atšķirībā no starptautiskiem līgumiem, regulām un direktīvām tiesību unifikācijā un harmonizācijā ir būtiskas priekšrocības. Tā, piemēram, direktīvās paredzētās kolīziju normas tiek tieši ieviestas nacionālajos normatīvajos aktos, tādējādi veicinot tiesību normu harmonizāciju visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Savukārt, ja kolīziju normas tiek noteiktas starptautisko līgumu noteikumos, tās netiek ieviestas nacionālo normu noteikumos, konflikta gadījumā paļaujoties uz starptautisko normu pārākumu pār nacionālajām tiesībām.¹⁶

2. Starptautisko līgumu pieņemšana noteiktās regulēšanas nozarēs (piemēram, savstarpējās palīdzības līgumi, kas noslēgti konkrēti par tiesisko palīdzību civillietās un krimināllietās).

3. Tiesas darbības likumu pieņemšana noteiktas reģionālas valstu grupas ietvaros, kuri pēc būtības ne ar ko neatšķiras no reģionālu starptautisko organizāciju pieņemtajiem starptautiskajiem līgumiem. Šādu likumu piemēri ir Eiropas Savienības likumi, kas „tieši”, bez nacionālo likumu starpniecības darbojas visās Eiropas Savienības dalībvalstīs.

4. Kolīziju normu pielietošana. Kolīziju normu pielietošana starptautiskajās privāttiesībās, protams, nenovērš pašas likumu kolīzijas, taču tās atļauj tiesām un arbitrāžām darboties šo kolīziju apstākļos un dod iespēju īstenot ārvalstu tiesu lēmumus valstīs, kuru likumdošana nesaskan ar tiesas valsts likumdošanu.¹⁷

Kolīziju normu kopums katrā valstī veido kolīziju tiesības. Visām kolīziju tiesību sistēmām ir zināmas kopējas iezīmes, ar ko tās atšķiras no materiālajām normām. Kolīziju normu atšķirībā no materiālajām tiesībām ir to norādes (renvoi) raksturā. Kolīziju norma, kā jau teikts, nedod atbildi uz jautājumu, kā reglamentējamas puses interesējošās tiesību

¹⁵Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 104-108. lpp.

¹⁶Mieriņa A. Starptautisko privāttiesību attīstības tendences globalizācijas laikmetā. Jurista vārds, 2011. 23.augusts, nr.34.

¹⁷Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 104-108. lpp.

attiecības. Tā vienīgi norāda uz konkrētu materiālo vai procesuālo normu tiesību sistēmu, kas kompetenta reglamentēt dotās tiesību attiecības.¹⁸ Tātad kolīziju norma norāda uz to valsti, kuras normatīvajos aktos meklējama atbilde tiesiskās situācijas noregulējumam. Gadījumos, kad tiesiskā situācija ir saistīta ar ārvalsts elementu, var izrādīties, ka situācija noregulējama nevis pēc nacionālo tiesību normām (tiesas valsts normām), bet gan pēc kādas citas valsts materiālajām normām, uz kurām norāda kolīziju norma.

Valstij iespējams vienpusēji ar likumu regulēt savas kolīziju tiesības un atstāt citu valstu tiesām šī likuma daudzpusējas pielietojuma iespēju.

Taču jāņem vērā, ka jebkuras valsts nacionālā tiesa, ja tas dotajā precedentā tai ir izdevīgi, pārsvarā tiecas pielietot savu, respektīvi, tiesas valsts - *lex fori* likumu, ar kuru tā ir labāk pazīstama.¹⁹

Likumu kolīziju gadījumos patiesībā nekolidē likumi, bet gan valstu tiesību sistēmas²⁰, jo tiesību normas atspoguļo konkrētās sabiedrības attīstību, tradīcijas. Tādejādi, tiesisko situāciju ar ārvalsts elementu noregulēšana var būt pat ļoti sarežģīta, ja saskaras divu ļoti atšķirīgu sabiedrību tiesību sistēmas.

Kolīziju normu norādīto materiālo tiesību normu piemērošanu visās valstīs var ierobežot publiskās kārtības atruna. Tas nozīmē, ka tiesa var atteikties piemērot kādu ārvalsts vai starptautisko normu, ja šīs normas piemērošana var radīt negatīvas sekas vai apdraudēt sabiedrisko kārtību tādejādi, apdraudot valsts tiesību sistēmas stabilitāti.

Eiropas Savienības ietvaros 1999.gadā noslēgtais Amsterdams līgums²¹ nosaka mērķi pakāpeniski izveidot kopīgu brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, cita starpā pieņemot pasākumus attiecībā uz tiesisko sadarbību civillietās. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 81. pantu Eiropas Savienība izvērsīs tiesu iestāžu sadarbību civillietās, kurās ir pārrobežu elementi, pamatojoties uz tiesas nolēmumu un ārpus tiesas lēmumu savstarpējas atzīšanas principu. Šāda sadarbība var ietvert pasākumus dalībvalstu normatīvo aktu tuvināšanai. Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru un jo īpaši tad, kad tas nepieciešams iekšējā tirgus pienācīgai darbībai, var paredzēt pasākumus, lai nodrošinātu tiesas nolēmumu un ārpus tiesas lēmumu savstarpēju atzīšanu un izpildi dalībvalstu starpā, tiesas un ārpus tiesas dokumentu pārrobežu izsniegšanu, dalībvalstu piemērojamo tiesību saderību kolīziju normu un jurisdikcijas jautājumos, sadarbību pierādījumu iegūšanā, tiesu iestāžu efektīvu pieejamību, šķēršļu likvidēšanu civillietu

¹⁸Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 104-108. lpp.

¹⁹Turpat

²⁰Turpat 111. lpp.

²¹Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the treaties establishing the European Communities and related acts. Official Journal C 340, 10 November 1997. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> [Aplūkots:12.04.2012.]

pienācīgai izskatīšanai, vajadzības gadījumā sekmējot dalībvalstīs piemērojamo civilprocesuālo normu saderību, alternatīvu strīdu izšķiršanas metožu izstrādi, atbalstu tiesnešu un tiesu iestāžu darbinieku mācībām.²² Pasākumus, kas attiecas uz tiem ģimenes tiesību aspektiem, kuriem ir pārrobežu ietekme, nosaka Padome, pieņemot lēmumu saskaņā ar īpašu likumdošanas procedūru.²³

Tiesību kolīziju normu saskaņošana veicina spriedumu savstarpējo atzīšanu. Tas, ka dalībvalstu tiesas piemēro vienādas kolīziju normas, lai noteiktu konkrētajai situācijai piemērojamās tiesības, veicina savstarpējo uzticību saistībā ar citu dalībvalstu pieņemtajiem tiesu lēmumiem.

Eiropas Savienības dalībvalstīm ir iespēja nepiemērot vai neievieš kādu normatīvo aktu gadījumā, ja tas ir pretrunā ar šīs dalībvalsts publisko kārtību. Piemēram, 2010.gada 20.decembra padomes regulā (ES) Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai jeb Roma III regulā (turpmāk tekstā – Roma III regula) noteikts, ka ar šo regulu norādīto tiesību aktu kāda noteikuma piemērošanu var atteikt tikai tad, ja šāda piemērošana ir acīmredzami nesaderīga ar sabiedrisko kārtību valstī, kur atrodas attiecīgā tiesa.²⁴

Autore secina, ka kolīziju norma pati par sevi nedod atbildi uz to kā situācija regulējama, tā vien norāda uz likumu, kas šo regulējumu nosaka. Tātad atšķirībā no materiālajām normām, kolīziju normai ir norādes raksturs. Ja piemērojamais ārvalsts likums ir pretrunā ar tiesas valsts likumu, tad pastāv iespēja, ka šo likumu nepiemēro, jo tiesa atsaucas uz publiskās atrunas principu. Ja kolīziju normas ir saskaņotas valstu starpā, tad tas sniedz tiesisko paredzamību, noteiktību un drošības sajūtu iesaistītajām pusēm. Ja kolīziju normas nav saskaņotas, tad bieži vien iesaistītās puses nevar būt drošas pēc kādas valsts tiesību normām viņu tiesības tiks regulētas.

Normu kolīzija veidojusies starptautisko tiesisko attiecību attīstības gaitā, lai risinātu tiesiskos jautājumus, kas saistīti ar ārvalsts elementu. Tomēr vērojams, ka pēdējā laikā Eiropas Savienība strādā pie dalībvalstu likumu, kas skar būtiskākos tiesiskos jautājumus, unificēšanas un harmonizēšanas. Piemēram, Roma III regula sniedz laulātajiem iespēju vienoties par to, kuras valsts likums būtu piemērojams laulības šķiršanai. Regulā saraksta veidā nosaukti iespējamo valstu likumi par kritēriju ņemot pastāvīgo dzīvesvietu, domicilu un

²² Līgums par Eiropas Savienības darbību. 81. panta otrā daļa Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> [Aplūkots 12.04.2012.]

²³ Turpat

²⁴ Eiropas Savienības regula (ES) Nr. 1259/2010 (2010. gada 20. decembris), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:LV:PDF> [Aplūkots 23.08.2012]

pilsonību. Tomēr regula arī nosaka, ka piemērojamais likums attiecināms uz valsts materiālajām normām, nevis kolīziju normām, tādējādi atstājot kolīziju normu piemērošanu uz gadījumiem, kas saistīti ar kādu trešo valsti, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts.

1.2. Jurisdikcijas normas jēdziena izpratne

Jurisdikcijas strīds rodas, kad strīds var tikt izskatīts daļēji vai pilnībā divās vai vairāk tiesās, pretēji kolīzijai starp divām vai vairāk normām, kuras ir atšķirīgas saturā, bet piemērojamas vienādiem vai līdzīgiem faktiem, un kuru piemērošana novestu līdz pretrunīgam spriedumam, tādējādi starp šiem lēmumiem būtu jāizdara izvēle.²⁵

Svešvārdu vārdnīcā jēdziens „jurisdikcija” skaidrots kā piekritība tiesas instancēm vai tiesība tiesāt.²⁶ Jurisdikcija ir tiesība tiesāt, piekritība tiesas instancēm, ar likumu noteikts attiecīgu valsts iestāžu pilnvaru kopums, kas rada pamatu atrisināt tiesiskus strīdus un lemt lietas par tiesību pārkāpumiem – novērtēt personas un cita tiesību objekta darbības no tiesiskuma viedokļa, piemērot juridiskas sankcijas pret pārkāpējiem.²⁷ Jurisdikcija attiecas uz teritoriju (valsti), kuras tiesām lieta piekrīt. Piekritība nosaka tiesu, kura attiecīgajā teritorijā (valstī) var lietu izskatīt.

Tātad jurisdikcijas normas norāda uz to valsti, kuras tiesā lieta būtu izskatāma.

Lai kādu jautājumu risinātu tiesas ceļā, ir jāzina, kuras valsts tiesās ir iespējams vērsties un celt prasību pret citu personu. Jebkuru strīdu nav iespējams izskatīt jebkuras valsts tiesās, ir jāpastāv kādai saistībai starp tiesiskajām attiecībām, strīdu, tajā iesaistītajām personām un valsti, kuras tiesās šo strīdu paredzēts izšķirt. Tāpēc to, vai konkrētās valsts tiesās ir iespējams atrisināt tiesiskās attiecības vai izšķirt strīdu, nosaka noteikumi par lietu piekritību jeb jurisdikciju.²⁸

Jurisdikciju iespējams noteikt pēc:

1. Pušu vienošanās par valsti, kuras tiesa izskatīs lietu;
2. Saikni starp valsti un kādu no pusēm;
3. Saikni starp valsti un prasījuma priekšmetu²⁹.

Noteikumi par jurisdikciju pārrobežu lietās ir noteikti gan valstu nacionālajās normās, starptautiskajos līgumos, gan arī Eiropas Savienības tiesību aktos. Ja valstu nacionālo normu

²⁵ Graewert T. Conflicting laws and jurisdictions in the dispute settlement process of regional trade agreements and the WTO. Pieejams:

http://www.law.ntu.edu.tw/center/wto/project/admin/SharePics/A_03_05%20pp%20287_Tim_Graewert.pdf

[Aplūkots 13.04.2013.]

²⁶ [b.a.] Svešvārdu vārdnīca. [b.v.] Norden, 1996, 337. lpp.

²⁷ [b.a.] Juridisko terminu vārdnīca, Kamene, Rīga, 2002, 77. lpp.

²⁸ Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas mājas lapa. Pieejams:

<http://www.tm.gov.lv/lv/sadarbiba/jurisdikcija-parrobezu-lietas.html> [Aplūkots 16.07.2012.]

²⁹ C.M.V. Clarkson&JonathanHill. The Conflict of Laws. Oxford University Press 2011, p. 59.

noteikumi nereti ir atšķirīgi valstu starpā, tad starptautiskie līgumi un Eiropas Savienības tiesību akti paredz vienotus noteikumus par jurisdikciju civillietās un komercietās, lai personām būtu iespējams paredzēt, kuru valstu tiesās kādos jautājumos pret tām var tikt celtas prasības, kā arī, kuru valstu tiesās tās ir tiesīgas celt šādas prasības pret citām personām. Šādi personām nav jāpārzina katras valsts nacionālo normu noteikumi, lai konstatētu, vai konkrēto strīdu vispār ir iespējams izskatīt šīs valsts tiesās vai iestādēs.³⁰

Jurisdikcijas normas atrodamas arī valstu savstarpējos līgumos, kur, piemēram, noteikts, kurā tiesā skatāma šķiršanas lieta. Latvijas Republika noslēgusi šādus divpusējus un trīspusēju tiesiskās palīdzības līgumus par tiesiskajām attiecībām saistībā ar ģimenes tiesībām:

1. Latvijas Republikas un Ukrainas līgums par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās³¹;
2. Līgums starp Latvijas republiku un Baltkrievijas republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās³²;
3. Līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās³³;
4. Līgums starp Latvijas Republiku un Uzbekistānas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās³⁴;
5. Līgums par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām starp Latvijas Republiku, Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku³⁵.

Piemēram, līguma par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām starp Latvijas Republiku, Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku³⁶ 20.pants nosaka, ka gadījumā, ja šis līgums nenosaka citu kārtību, katras līgumslēdzējas puses tiesas ir kompetentas izskatīt civilās un ģimenes lietas, ja atbildētāja dzīves vieta ir tās teritorijā. Prasībās pret juridiskām personām

³⁰ Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas mājas lapa. Pieejams:

<http://www.tm.gov.lv/lv/sadarbiba/jurisdikcija-parrobezu-lietas.html> [Aplūkots 16.07.2012.]

³¹ 19.10.1995. likums "Par Latvijas Republikas un Ukrainas līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās"

Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=52763> [aplūkots 10.05.2012.]

³² 26.01.1995. likums "Par līgumu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=33834> [aplūkots 10.05.2012.]

³³ 03.02.1993. starptautisks dokuments "Līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=16035&from=off> [aplūkots 10.05.2012.]

³⁴ 19.09.1996. likums "Par līgumu starp Latvijas Republiku un Uzbekistānas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=40614> [aplūkots 10.05.2012.]

³⁵ 11.11.1992. starptautisks dokuments "Līgums par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām starp Latvijas Republiku, Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku". Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=8977> [aplūkots 10.05.2012.]

³⁶ Turpat

tiesas ir kompetentas, ja attiecīgās puses teritorijā atrodas juridiskās personas pārvaldes institūcija, pārstāvniecība vai filiāle.

Tāpat šī līguma 27.pants nosaka, ka laulības šķiršanas lietās kompetentas ir tās līgumslēdzējas puses valsts iestādes, kuras pilsoņi laulātie bija pieteikuma iesniegšanas brīdī, un tāpēc laulātajiem piemēro šīs līgumslēdzējas puses likumdošanu. Ja laulātajiem ir kopēja dzīvesvieta otras līgumslēdzējas puses teritorijā, tad kompetentas ir arī otras līgumslēdzējas puses attiecīgās iestādes. Ja laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanas brīdī viens no laulātajiem ir vienas līgumslēdzējas puses pilsonis, bet otrs - otras līgumslēdzējas puses pilsonis un viens no viņiem dzīvo vienā, bet otrs - otrā līgumslēdzējā pusē, tad ir kompetentas abu līgumslēdzēju pušu iestādes, pie tam tās piemēro savas valsts likumdošanu.

Nozīmīgākais instruments, kas paredz vienotus noteikumus par jurisdikciju, spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību Eiropas Savienības līmenī ir 2003. gada 27.novembra Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003³⁷ par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību jeb Briseles IIbis regula (turpmāk tekstā - Briseles II bis regula). Šis dokuments regulē starptautiskās jurisdikcijas apspriešanu starp Eiropas Savienības dalībvalstīm un dalībvalstu tiesu spriedumu, autentisko dokumentu un tiesā panākto izlīgumu atzīšanas un izpildīšanas nosacījumus un procedūras. Tas aizstāja 2000. gada 29. maija Regulu (EK) Nr. 1347/2000³⁸ par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par abu laulāto vecāku atbildību par bērniem, kuras saturs būtībā ir pārņemts no 1998. gada 28. maija Konvencijas par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās³⁹, kas reglamentē tos pašus jautājumus.

Autore secina, ka jurisdikcijas normas nepieciešams noregulēt starptautiski, lai iesaistītās puses zinātu, kurā tiesā tiesiskais jautājums risināms. Tāpat tas ir svarīgi, lai konflikts par jurisdikciju nerastos starp pašām tiesām un tiesas spriedumu atzītu arī citas valstis. Starptautiski noregulējot jurisdikcijas normas, tiek novērsta situācija, kad vienlaicīgi

³⁷ 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

³⁸ 2000. gada 29. maija Eiropas Savienības regula Nr. 1347/2000 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par abu laulāto vecāku atbildību par bērniem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:160:0019:01:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

³⁹ Borasa A.Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usq=AFQjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

vairākās valstīs tiek taisīti spriedumi vienā un tajā pašā lietā un spriedumus neatzīst citās valstīs, kā tikai tiesas valstī. Tādēļ Eiropas Savienībā kā organizācijā, kas sastāv no daudzām dalībvalstīm, tiek unificēti jurisdikcijas jautājumi, radot tiesisko noteiktību un drošību.

1.3. Ārvalsts nolēmumu atzīšana un izpilde

Iespējamās situācijas, kad vienas valsts spriedums ir būtisks pierādījums vai apstāklis, kādam citam tiesvedības procesam citā valstī. Tāpēc, lai vienā valstī būtu iespējams atzīt un/vai izpildīt to, kas nodibināts ar citas valsts tiesas vai iestādes lēmumu vai spriedumu, šāds spriedums vai lēmums ir jāatzīst konkrētajā valstī, lai to, ja nepieciešams, būtu iespējams izpildīt šajā valstī.

Sprieduma atzīšana nozīmē to, ka tiesas spriedums iegūst tādu pašu juridisko spēku citā valstī.

Sprieduma izpilde nozīmē to, ka kādas valsts tiesas spriedums tiek atzīts kādā citā valstī un ir iespējams uzsākt sprieduma īstenošanu.

Noteikumi par ārvalstu spriedumu atzīšanu un izpildi ir noteikti gan valstu nacionālajās normās, starptautiskajos līgumos, gan arī Eiropas Savienības tiesību aktos.

Attiecībā uz pārrobežu ģimenes tiesībām, sprieduma atzīšanu un izpildi regulē Briseles II bis regula.

Tajā noteikts, ka dalībvalstī pasludināts spriedums pārējās dalībvalstīs atzīstams bez kādas īpašas procedūras. Regulā ar terminu "spriedums" saprot⁴⁰ laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, kā arī dalībvalsts tiesas spriedumu, kas saistīts ar vecāku atbildību, neatkarīgi no tā, kā spriedums var tikt dēvēts, tostarp, dekrēts, rīkojums vai lēmums.

Līdz ar sprieduma atzīšanu, netiek pieprasīta īpaša procedūra civilstāvokļa aktu atjaunošanai sakarā ar spriedumu par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, kas izsludināts citā dalībvalstī un saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem vairs nav pārsūdzams. Secināms, ka izmaiņu izdarīšana civilstāvokļu aktu reģistrā būtu izdarāma uzreiz.

Tiesa, kurā iesniegts pieteikums, sagatavo lēmumu nekavējoties. Tas nozīmētu, ka tiesa neveic kādu īpašu procedūru, bet gan, ievērojot Briseles II bis regulā noteikto jurisdikciju, atzīst citas valsts tiesas taisītu spriedumu.

⁴⁰ 2003. gada 27. novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 2.panta 4.punkts Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

Pusei, kas prasa citas valsts tiesas sprieduma atzīšanu, kuri nav saistīti ar saskarsmes tiesībām saistītu spriedumu un to spriedumu izpildi, kuros noteikta bērna atpakaļatdošana, nepieciešams iesniegt pieteikumu konkrētās valsts tiesai vai institūcijai Briseles II bis regulā noteiktā kārtībā.

Pieteikumu par izpildes pasludināšanu iesniedz tiesā, kas parādās sarakstā, kuru katra dalībvalsts paziņojusi komisijai. Vietējo piekritību nosaka pēc tās personas pastāvīgās dzīvesvietas, pret kuru lūgta izpilde vai arī pēc tāda bērna pastāvīgās dzīvesvietas, uz kuru attiecas piemērošana. Ja neviena no minētajām vietām neatrodas izpildes dalībvalstī vietējo tiesu piekritību nosaka pēc izpildes vietas. Prasības iesniegšanas procedūru reglamentē izpildes dalībvalsts tiesību akti.

Personai, kura pieprasa vai apstrīd sprieduma atzīšanu vai iesniedz pieteikumu par izpildes pasludināšanu, jāuzrāda⁴¹ sprieduma noraksts, kas atbilst nosacījumiem, pēc kuriem var konstatēt tā autentiskumu un apliecība. Izcelsmes dalībvalsts kompetentā tiesa vai iestāde pēc jebkuras ieinteresētās personas pieprasījuma izsniedz apliecību, izmantojot Briseles II bis regulas pielikumā pievienotās veidlapas paraugus, kas attiecas uz nolēmumiem par vecāku atbildību un spriedumiem laulību lietās.

Bez tam gadījumos, kad spriedums taisīts aizmuguriski, personai, kura prasa atzīšanu vai iesniedz pieteikumu par izpildes pasludināšanu, jāuzrāda tāda dokumenta oriģināls vai apstiprināta kopija, pēc kura ir konstatējams, ka klāt neesošajai pusei ir izsniegts dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, vai līdzīgs dokuments vai jebkāds dokuments, kas liecina, ka atbildētājs nolēmumam nepārprotami piekritis.

Briseles II bis regulā noteikti četri pamati, kad spriedumu par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu var neatzīt⁴². Pirmkārt tas ir, ja šāda atzīšana ir klaji pretrunā tās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai, kurā tiek lūgta atzīšana; otrkārt, gadījumos, ja tas taisīts aizmuguriski - ja atbildētājam dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, vai līdzīgs dokuments nav noteiktā kārtā uzrādīts pietiekami laicīgi, lai viņš varētu nodrošināt sev aizstāvību, ja vien nav konstatējams, ka atbildētājs ir nepārprotami piekritis spriedumam; treškārt, ja tas ir pretrunā spriedumam, kas taisīts lietā starp šīm pašām personām dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana; ceturtkārt, ja tas ir pretrunā agrākam spriedumam, kas taisīts lietā ar šīm pašām personām citā dalībvalstī vai trešā valstī, ja vien agrākais spriedums atbilst tā atzīšanas nosacījumiem dalībvalstī, kurā tiek prasīta atzīšana.

⁴¹ 2003. gada 27. novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 37. un 39. pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

⁴² Turpat. 22. pants

Briseles II bis regulā minētais nosacījums, ka dalībvalstī pasludināts spriedums atzīstams arī pārējās dalībvalstīs attiecas ne tikai uz spriedumiem, kas taisīti pamatojoties uz Briseles II bis regulu, bet arī uz spriedumiem, ko katra dalībvalsts taisījusi pamatojoties uz savām nacionālajām tiesībām.⁴³

Autore secina, ka laulības šķiršanas atzīšana ir atkarīga arī no tā vai valstī, kurā nepieciešams panākt šķiršanas atzīšanu, tiek atzīta noslēgtās laulības forma. Piemēram, viendzimuma laulības forma daudzās Eiropas Savienības dalībvalstīs netiek atzīta un tāpēc tā varētu būt pretēja valsts sabiedriskajai kārtībai, tādejādi dalībvalsts varētu atteikties atzīt viendzimuma laulības šķiršanu.

Tādejādi spriedumu atzīšana attiecībā uz laulības šķiršanu ir cieši saistīta ar laulības esamības atzīšanu. Kamēr Eiropas Savienības dalībvalstis nebūs saskaņojušas laulības formu iespējamību, tikmēr būs iespējams atsaukties uz sabiedrisko kārtību, katrai valstij atrunājoties, ka tā neatzīst, piemēram, viendzimuma laulības.

Spriedumu, kas saistīts ar vecāku atbildību, neatzīst, ja⁴⁴ atzīšana, ņemot vērā bērna intereses, ir klaji pretrunā tās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai, kurā tiek lūgta atzīšana; ja tas, izņemot steidzamus gadījumus, ir taisīts, nesniedzot bērnam iespēju tikt uzklusītam, pārkāpjot procesa pamatprincipus dalībvalstī, kurā lūgta atzīšana; gadījumos, kad spriedums taisīts aizmuguriski - ja prombūtnē esošajai personai dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, vai līdzvērtīgs dokuments nav noteiktā kārtā uzrādīts pietiekami laicīgi, lai šī persona varētu sev nodrošināt aizstāvību, ja vien nav konstatējams, ka šī persona ir nepārprotami piekritusi spriedumam; pēc ikvienas personas lūguma, kas uzstāj, ka ar spriedumu tiek pārkāpta tās vecāku atbildība un tas taisīts, nedodot šai personai iespēju tikt uzklusītai; ja tas ir pretrunā agrākam spriedumam par vecāku atbildību, kas taisīts dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana; ja tas ir pretrunā vēlākam spriedumam par vecāku atbildību, kas taisīts citā dalībvalstī vai trešā valstī, kurā bērnam ir pastāvīga dzīvesvieta, ja vēlākais spriedums atbilst nosacījumiem tā atzīšanai dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana; vai ja nav ievērota Briseles II bis regulā noteiktā procedūra, kas attiecas uz bērna ievietošanu aprūpes iestādē vai audžuģimenē citā dalībvalstī.

Briseles II bis regula min interesantu noteikumu attiecībā uz sprieduma neatzīšanu piemērojamo tiesību atšķirību dēļ. Tā nosaka, ka⁴⁵ sprieduma atzīšanu nedrīkst atteikt,

⁴³ Maire Ni Shuilleabhain. Cross – border divorce law Brussels II bis. [b.v.] Oxford University press 2010, p.240.

⁴⁴ 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 23.pants. Pieejams:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML>

[Aplūkots

03.03.2013]

⁴⁵ Turpat. 25.pants

pamatojoties uz to, ka tās dalībvalsts tiesību akti, kurā ir lūgta šāda atzīšana, tādu pašu faktu dēļ nepieļauj laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu.

Tādejādi ārvalstu spriedumu atzīšanas un izpildes viens no principiem ir tas, ka nekādos apstākļos spriedums nav pārskatāms pēc būtības.

Izpildes procedūru reglamentē izpildes dalībvalsts tiesību akti.

Attiecībā uz citām valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis un tādejādi tām nav saistoša Briseles II bis regula, Latvijā ir spēkā tiesiskās palīdzības līgumi, kuri tajā skaitā satur noteikumus par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi attiecībās ar konkrēto valsti.

Spriedumu atzīšana un izpilde Eiropas Savienībā ir vērsta uz to, lai šī procedūra būtu pēc iespējas ātrāka un vienkāršāka, nosakot, ka dalībvalstī pasludināts spriedums pārējās dalībvalstīs atzīstams bez kādas īpašas procedūras. Kā minēts Briseles II bis preambulā, dalībvalstīs taisītu spriedumu atzīšana un izpilde jābalsta uz savstarpējās uzticēšanās principu, un neatzīšanas iemesli jā saglabā noteiktā minimuma līmenī.

II NODAĻA

STARPTAUTISKO PRIVĀTTIESĪBU ATTĪSTĪBA EIROPAS SAVIENĪBĀ

1893.gadā pirmo reizi tika sasaukta Hāgas Starptautisko privāttiesību konference⁴⁶, kur darba kārtībā tika iekļautas arī ģimenes tiesības. Īsā laika periodā tika pieņemtas trīs konvencijas, kas saistītas ar ģimenes tiesībām⁴⁷:

- 1902.gada 12.jūnija Konvencija par kolīziju normām attiecībā uz laulību⁴⁸;
- 1902.gada 12.jūnija Konvencija par kolīziju normām un jurisdikcijas pretrunām attiecībā uz laulības šķiršanu un atšķiršanu⁴⁹;
- 1905.gada 17.jūlija konvencija par kolīziju normām attiecībā uz laulāto tiesībām un pienākumiem, kā arī laulāto īpašumu⁵⁰.

Minētās konvencijas bija pirmās, kuras unificēja pārrobežu ģimenes tiesības. Šīs konvencijas Hāgas Starptautisko privāttiesību konferencē pieņēma 16 Eiropas valstis un Japāna kā vienīgā valsts ārpus Eiropas. Tomēr konvencija neguva dalībvalstu atsaucību. Dalībvalstis viena pēc otras to denonsēja, kā rezultātā 60-to gadu beigās šī konvencija kļuva arvien retāk piemērojama, jo bija saistoša vairs tikai piecām Starptautisko privāttiesību Hāgas konferences dalībvalstīm (Ungārijai, Itālijai, Luksemburgai, Nīderlandei un Polijai).⁵¹

Starptautisko privāttiesību Hāgas konferences 11.sesijā 1968.gadā tika izskatīts jaunas konvencijas projekts par laulību šķiršanu un laulāto atšķiršanu atzīšanu. 1970.gada 1.jūnijā tika pieņemta Hāgas konvencija par laulību šķiršanu un laulāto atšķiršanu atzīšanu, kas stājās spēkā 1975. gada 24. augustā. Konvencijas mērķis ir atvieglot laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas atzīšanu konvencijas dalībvalstu starpā.

Kopš 20.gadsimta sākuma strauji ir pieaudzis šķirto laulību skaits. Piemēram, Lielbritānijā 1858.gadā bija 244 laulības šķiršanas iesniegumi. 1914.gadā pirmo reizi šķirto

⁴⁶ Hāgas Starptautisko privāttiesību konference ir 1893.gadā dibināta starptautiska organizācija, kuras mērķis ir darboties, lai pakāpeniski vienādotu starptautisko privāttiesību normas.

Hague Conference on Private International Law. Pieejams: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=1 [Aplūkots 21.04.2013]

⁴⁷ Siehr K. Family unisons in private international law, [b.v.] T.M.C. Asser Instituut and Contributors, 2003.

⁴⁸ 1902 Marriage Convention. Pieejams:

http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=13 [Aplūkots 03.04.2013]

⁴⁹ Convention of 12 June 1902 relating to the settlement of the conflict of laws and jurisdictions as regards to divorce and separation, Hague Conference on Private International Law. Pieejams:

http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=14 [Aplūkots 12.03.2013]

⁵⁰ Convention du 17 juillet 1905 concernant les conflits de lois relatifs aux effets du mariage sur les droits et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels et sur les biens des époux. Pieejams:

http://www.hcch.net/index_es.php?act=text.display&tid=17 [Aplūkots 13.03.2013]

⁵¹ Convention on the recognition of divorces and legal separations. Pieejams:

<http://www.hcch.net/upload/exp118e.pdf> [Aplūkots 14.03.2013]

laulību skaits sasniedza 1000, bet 1924.gadā tas sasniedza 10 000. 1971.gadā (tas bija pirmais gads, kad spēkā stājās 1969. gada laulības šķiršanas reformu akts) bija 110 017 laulības šķiršanas iesniegumi un 1993.gadā tika aizpildīti 184 471 laulības šķiršanas pieteikumi.⁵²

Laika gaitā laulības formas ir kļuvušas komplicētākas. Pašreiz pastāv ne tikai tradicionālā laulība pretējo dzimumu starpā, bet arī gan viendzimuma laulības⁵³, gan reģistrētas partnerattiecības un citas laulības formas, kas atzītas dažādās pasaules valstīs. Bez tam dažādās valstīs pastāv atšķirīgas prasības, lai pāris varētu tikt salaulāts un jāievēro atšķirīgas procedūras, lai varētu uzskatīt, ka laulība ir noslēgta. Tādejādi, tas ietekmē arī laulību šķiršanu. Piemēram, kādā valstī noslēgta laulība, ko neatzīst cita valsts, var šajā citā valstī netikt šķirta, tieši tā iemesla dēļ, ka šādā tiesību sistēmā šāda laulība netiek atzīta. Tādejādi nevar šķirt to, kas faktiski netiek atzīts.

Saskaņā ar Eiropas Savienības līgumiem materiālo tiesību normas ģimenes tiesību jomā nav tās kompetencē. Patiesībā robeža starp to, kas ir katras valsts kompetencē un to, kas ir Eiropas Savienības kompetencē, tomēr nav tik stingri noteikta, jo šķiet, ka Eiropas Savienība uzskata, ka ģimenes tiesības jāskata Eiropas integrācijas un brīvas personu pārvietošanās kontekstā, lai nodrošinātu ģimenes statusa saglabāšanu katrā dalībvalstī.⁵⁴

No vienas puses Eiropas Savienības institūciju pilnvaras, kas sākotnēji attiecās uz ekonomiku, ir paplašinātas tiktāl, ka tās tagad netieši reglamentē arī materiālo tiesību normas ģimenes tiesību jomā attiecībā uz ekonomiskās pamatbrīvības izmantošanu un pamattiesību aizsardzību. No otras puses kopš Amsterdamas līguma⁵⁵ stāšanās spēkā 1999.gadā kopiena var tieši iejaukties jautājumos, kas skar tiesisko sadarbību civillietās, lai izveidotu kopīgu brīvības, drošības un tiesiskuma telpu.⁵⁶

Atbilstoši Eiropas Savienības līguma 81.pantam, Eiropas Savienībai ir tiesības noteikt pasākumus, lai veicinātu dalībvalstu piemērojamo tiesību saderību kolīziju normu un jurisdikcijas jautājumos⁵⁷.

⁵² S.M. Cretney, DCL, FBA, J.M. Masson, MA, PhD and R.Bailey-Harris, MA, BCL. Principles of family law. London: Sweet& Maxwell. 2003, p. 266-267.

⁵³ Eiropas Savienībā viendzimuma laulības ir atļautas Nīderlandē, Beļģijā, Spānijā, Norvēģijā, Zviedrijā, Portugālē, Dānijā. 2001. gada 1.aprīlī Nīderlande kļuva par pirmo valsti pasaulē, kurā likumīgi tika atļautas viendzimuma laulības. Citur pasaulē viendzimuma laulības ir atļautas šādās valstīs - Kanādā, Dienvidāfrikas republikā, Islandē, Argentīnā

⁵⁴ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 14.04.2013]

⁵⁵ Treaty of amsterdam amending the treaty on european union, the treaties establishing the european communities and related acts. Official Journal C 340, 10 November 1997. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> [Aplūkots:12.04.2012.]

⁵⁶ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 14.04.2013]

⁵⁷ Līgums par Eiropas Savienības darbību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> [Aplūkots 12.04.2012.]

Briseles II bis regula palīdz novērst dalībvalstu tiesību sistēmu pretrunas un vienot Eiropas savienības tiesisko telpu.

Briseles II bis regula⁵⁸ nosaka divus iespējamus piekritības pamatus lietām, kas saistītas ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu un laulības atzīšanu par neesošu. Tātad piekritība, pirmkārt, var būt atbilstoši viena vai abu laulāto dzīvesvietai. Regula nosaka, ka piekritība ir tās dalībvalsts tiesām, kuras teritorijā atrodas vai nu laulāto pastāvīgā dzīvesvieta, vai laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ja viens no tiem arvien tur dzīvo, vai atbildētāja pastāvīgā dzīvesvieta. Laulāto kopīga pieteikuma gadījumā piekritība ir viena vai otra laulātā pastāvīgās dzīvesvietas tiesai, vai prasītāja pastāvīgās dzīvesvietas tiesai, ja viņš tur pastāvīgi dzīvojis vismaz gadu tieši pirms prasības iesniegšanas, vai prasītāja pastāvīgās dzīvesvietas tiesai, ja viņš tur pastāvīgi dzīvojis vismaz sešus mēnešus tieši pirms prasības iesniegšanas un tam ir šis dalībvalsts piederība vai, Apvienotās Karalistes vai Īrijas gadījumā, "domicils" šajā dalībvalstī. Otrkārt, piekritība var tikt noteikta atbilstoši abu laulāto pilsonībai. Regula nosaka, ka lieta piekrīt tās dalībvalsts tiesai, kuras valsts piederība ir abiem laulātajiem vai, Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā, kurā ir abu laulāto "domicils".

Saskaņā ar Briseles II bis Regulas 6.pantu laulāto, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir kādas dalībvalsts teritorijā vai kuram ir kādas dalībvalsts piederība vai, Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā, "domicils" kādas šīs dalībvalsts teritorijā, drīkst iesūdzēt tiesā citā dalībvalstī tikai saskaņā ar Regulā paredzētajiem pārrobežu lietu piekritības noteikumiem.

Ja dalībvalsts tiesām nav piekritības saskaņā ar Regulā paredzētajiem pārrobežu lietu piekritības noteikumiem, piekritību katrā dalībvalstī nosaka šis valsts tiesību akti.

Briseles II bis regulas II nodaļas 1.iedaļa attiecas tikai uz pārrobežu lietu piekritības noteikumiem laulības lietās un neattiecas uz citiem jautājumiem, kas var būt svarīgi, izlemjot prasības par laulības šķiršanu, piemēram, laulāto mantas sadales jautājumiem.

Briseles II bis regulā nav skaidrots, kas ir pastāvīgā dzīvesvieta. Saskaņā ar Eiropas Parlamenta 2008.gada 21.oktobra normatīvo rezolūciju šis termins nozīmē „vietu, kur persona parasti uzturas” un atbilst autonomam EK tiesību aktu jēdzienam nevis „pastāvīgās dzīvesvietas” jēdzienam valsts tiesībās.⁵⁹

Turklāt 3.panta b) apakšpunktā nav ieviests autonomas pilsonības jēdziens. Tātad saskaņā ar Eiropas Savienības tiesībām katra dalībvalsts nenoliedzami var pati brīvi noteikt kritērijus,

⁵⁸ 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 23.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

⁵⁹ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 14.04.2013]

pamatojoties uz kuriem tā piešķir pilsonību. Regulā nav arī teikts, kādas sekas var radīt dubultpilsonība. F.Persano norāda, ka jēdziens „pilsonība” jāinterpretē autonomi.⁶⁰

Pastāvīgās dzīvesvietas un pilsonības jēdzienu saturu autore pētīs šī darba 3.nodaļā.

Regulas 3.pantā nostiprināts princips, ka starp iesaistītajā pusēm un jurisdikcijas dalībvalsti jābūt reālai saiknei. Saskaņā ar regulas 3.panta a) apakšpunktu starptautisko piekritību nosaka, pamatojoties uz pastāvīgo dzīvesvietu, turpretim saskaņā ar b) apakšpunktu starptautiskās piekritības pamats ir valsts piederība. Regulas 4.pantā ir noteikts, ka pretprasība, ja tā tiek iesniegta, jāiesniedz tajā pašā tiesā, kurā tiek izskatīta sākotnējā prasība, lai visas prasības, kas saistītas ar laulības iziršanu un ietilpst šīs regulas darbības jomā, varētu izskatīt kopā.⁶¹

Regula attiecas arī uz trešo valstu pilsoņiem, kuru saistība ar kādu dalībvalsti ir pietiekami cieša, un tādejādi regulā noteiktie starptautiskās piekritības pamati ir piemērojami erga omnes.⁶²

Briseles II bis regula ļauj laulātajiem izvēlēties vienu no dažādiem alternatīviem jurisdikcijas pamatiem.

Briseles II bis regulā piemērojamā jurisdikcija nav sarindota hierarhiskā kārtībā. Ģenerālvokātes Julianas Kokotes (Juliane Kokott) secinājumos, kas sniegti 2009. gada 12. martā lietā C-168/08 Iaszlo Hadadi (Hadady) pret Csilla Marta Mesko, laulātā Hadadi (Hadady), teikts, ka Briseles II konvencijas⁶³ piekritības normas balstījās uz domu, ka jāņem vērā lietas dalībnieku intereses un jānodrošina elastīgs regulējums, kas būtu piemērots personu mobilitātei. Piekritības normām bija jānodrošina vienkāršība, pilsoņiem vienlaicīgi saglabājot tiesisko noteiktību. Tādēļ piekritības noteikšanai izvēlētie kritēriji esot objektīvi, alternatīvi un ekskluzīvi⁶⁴.

Šis mērķis saistās ar to, ka personām, kas ir izmantojušas savu pārvietošanās brīvību, ir jānodrošina elastīga tiesu piekritības izvēle. Šādām personām var būt vienkāršāk vērsties tās dalībvalsts tiesā, kurā tām ir pastāvīgā dzīvesvieta. Taču tikpat labi ir iedomājama situācija, kad šīs personas labprātāk vēlētos vērsties tiesā savā izcelsmes valstī, kuras valodu tās pārvalda labāk un arī labāk pazīst tiesu un tiesību sistēmu. Tādēļ Briseles II bis regulas 3. panta 1. punkta a) un b) apakšpunkts pieļauj vairākas jurisdikcijas, kas, pretēji dažām

⁶⁰Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 14.04.2013]

⁶¹Turpat

⁶²Turpat

⁶³ Ģenerālvokāte Juliana Kokote sniedz atsauci uz Briseles II konvenciju, jo tās projekts tika ņemts par pamatu Briseles II bis regulas projektam.

⁶⁴Ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi, kas sniegti 2009. gada 12. martā lietā C-168/08 Iaszlo Hadadi pret Csilla Marta Mesko, laulātā Hadadi. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0168:LV:HTML> [Aplūkots 13.04.2013]

jurisdikcijām 1968. gada 27. septembra Briseles konvencijā par jurisdikciju, spriedumu atzīšanu un izpildīšanu civillietās un komercietās, apzināti netika sarindotas prioritārā kārtībā.⁶⁵

Ja attiecībā uz dubultpilsoņiem regulas 3. panta 1. punkta b) apakšpunkta ietvaros tiktu ņemta vērā tikai biežāk lietotā pilsonība, tas ierobežotu izvēles iespējas. Tā kā, kvalificējot biežāk lietoto pilsonību, nozīmīga loma būtu pastāvīgajai dzīvesvietai, jurisdikcija saskaņā ar regulas 3. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktu bieži sakristu (ar pastāvīgās dzīvesvietas jurisdikciju). Dubultpilsoņu gadījumā praksē tas nozīmētu a) un b) apakšpunktā noteikto jurisdikciju sarindošanu pēc prioritātes, kas tieši nav vēlams. Turklāt laulātais pāris, kuriem ir tikai viena kopīga pilsonība, varētu vērsties savas izcelsmes valsts tiesā pat tad, ja viņu pastāvīgā dzīvesvieta jau ilgu laiku ir ārpus izcelsmes valsts un reālā saikne ar izcelsmes valsti ir ļoti maza.⁶⁶

Kā uzsvērts Regulas Nr. 1347/2000 divpadsmitajā apsvērumā, piekritības kritērijiem ir jānodrošina reāla saikne ar attiecīgo valsti. Šī saikne tiek nodrošināta vai nu ar pastāvīgo dzīvesvietu tiesas valstī, vai ar kopīgu pilsonību. Turklāt likumdevējs, apskatot šos abus tipus, ņem vērā to, ka pilsonībā ir saskatāma reāla saikne, un līdz ar to piesaista to kritērijam, ko ir vienkārši lietot un kas ļauj nešaubīgi noteikt piekritīgo tiesu.⁶⁷

Briseles II bis regulai ir divkārša nozīme, jo tās mērķis ir vienā dokumentā apkopot noteikumus, kas attiecas uz piekritību un spriedumu atzīšanu un izpildi gan laulības lietā, gan lietās par vecāku atbildību.⁶⁸

Eiropadome jautājumam par šķiršanās lietām piemērojamām tiesībām ir pievērsusies divreiz. Eiropadome Vīnē 1998. gadā noteica, ka laulības šķiršanai piemērojama tiesību instrumenta radīšanas iespēja jāapsver piecu gadu laikā pēc Amsterdamas līguma spēkā stāšanās. Vēlāk Eiropadome 2004. gada novembrī aicināja Komisiju 2005. gadā iesniegt Zaļo grāmatu par tiesību kolīziju normām šķiršanās lietās.⁶⁹ 2005. gada martā Zaļā grāmata tika iesniegta. Tajā konstatētas laulību šķiršanas, kas saistītas ar kolīziju normām, problēmas un sniegti iespējamie risinājumi.⁷⁰

⁶⁵ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes secinājumi, kas sniegti 2009. gada 12. martā lietā C-168/08 Iaszlo Hadadi pret Csilla Marta Mesko, laulātā Hadadi. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0168:LV:HTML> [Aplūkots 13.04.2013]

⁶⁶ Turpat

⁶⁷ Turpat

⁶⁸ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 14.04.2013]

⁶⁹ Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

⁷⁰ Zaļā grāmata par laulības šķiršanai piemērojamiem tiesību aktiem un jurisdikciju. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lv/com/2005/com2005_0082lv01.pdf [Aplūkots 13.04.2013]

Zaļā grāmatā **par laulības šķiršanai piemērojamiem tiesību aktiem un jurisdikciju** tika norādīts uz nepilnībām Briseles II bis regulā - dažādu kolīzijas normu un spēkā esošās jurisdikcijas noteikumu apvienojums var radīt virkni problēmu “starptautisko” laulību šķiršanu sakarā. Papildus juridiskās noteiktības un elastīguma trūkumam, pašreizējā situācija var, turklāt, novest pie iznākuma, kas neatbilst pilsoņu likumīgām cerībām. Turklāt Kopienas pilsoņiem, kas ir trešās valsts pastāvīgie iedzīvotāji, var rasties grūtības atrast kompetentu tiesu laulības šķiršanai, kā arī grūtības var radīt trešās valsts tiesas sprieduma laulības šķiršanas lietā atzīšana viņu attiecīgajās izcelsmes dalībvalstīs. Visbeidzot pašreizējā situācijā pastāv “skriešanās uz tiesu” risks⁷¹.

Tātad Briseles II bis regulas nepilnības ir šādas :

- 1) juridiskās noteiktības un paredzamības trūkums laulātajiem, ko radīja situācija, kad Briseles II bis regula noteica, ka tiesību normu piemērošanu nosaka dalībvalsts kolīziju normas. Šo normu sarežģītības dēļ bija grūti paredzēt tieši pēc kuras valsts tiesību aktiem tiesiskā situācija tiks noregulēta;
- 2) nepietiekama pušu gribas autonomija, kas izpaudās tādejādi, ka valsts kolīziju normas paredzēja tikai vienu risinājumu, t.i., tās valsts tiesību aktu piemērošanu, kurai piederīgi ir laulātie vai arī tās valsts tiesību aktu piemērošanu, kurā atrodas tiesa (lex fori). Tas nebija pietiekami elastīgi, jo tādejādi netika ņemts vērā, ka pilsoņi var justies cieši saistīti ar citu valsti, kaut arī nav šai valstij piederīgi;
- 3) risks, ka rezultāti neatbilstu pušu likumīgajām cerībām. Šāda situācija varēja rasties, piemēram, ja laulātie, kuriem ir katram sava pilsonība, apmetas uz dzīvi dalībvalstī, kurai piederīgi nav ne viens, ne otrs. Tā kā Briseles II bis regula nepieļāva situāciju, kad prasība par laulības šķiršanu tiek iesniegta tajā valsts tiesā, kuras piederīgais ir tikai viens no laulātajiem, tad varēja rasties situācija, ka jurisdikcija būtu tās valsts tiesai, kurā laulātie ir apmetušies uz dzīvi;
- 4) grūtību risks Eiropas Savienības pilsoņiem, kas dzīvo trešā valstī. Šāda situācija var rasties līdzīgi kā 3.punktā uzskaitītā situācija ar to izņēmumu, ka divu dažādu valstu pilsoņi apmetas uz dzīvi trešā valstī, kas nozīmē, ka iespējams šādu laulību nav kompetenta šķirt neviena tiesa – ne Eiropas Savienības, ne trešās valsts tiesa. Bet, ja tomēr trešā valsts laulību ir izšķīrusi, tad pārim var būt grūtības ar laulības šķiršanas atzīšanu izcelsmes valstīs;
- 5) „Skriešanās uz tiesu” risks. Briseles II bis regulas noteikumi pieļāva situāciju, kad prasītājs iesniedz laulības šķiršanas pieteikumu kādā noteiktā dalībvalstī, lai panāktu

⁷¹Zaļā grāmata par laulības šķiršanai piemērojamiem tiesību aktiem un jurisdikciju. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lv/com/2005/com2005_0082lv01.pdf [Aplūkots 13.04.2013]

noteiktu rezultātu, piemēram, apietu noteiktu laulības šķiršanas tiesību aktu piemērošanu. Piemēram, Briseles II bis regulas 3.panta pirmās daļas 5.punkts (laulības šķiršana piekrīt dalībvalsts tiesai, kuras teritorijā atrodas prasītāja pastāvīgā dzīvesvieta, ja viņš tur nodzīvojis vismaz gadu pirms prasības celšanas). Tas negatīvi ietekmē atbildētāju, jo ar piemērojamajiem tiesību aktiem viņš nejūtas saistīts un tie var negatīvi ietekmēt tās viņa tiesības, uz kurām viņš bija paļāvies.

Zaļā grāmata sniedza šādus risinājumus minētajiem problēmjaudājumiem:

- 1) Saskaņotu kolīziju normu ieviešana, pamatojoties uz vienveidīgu saistošo faktoru kopumu. Tas vismaz daļēji atrisinātu vajadzību pēc „skriešanās uz tiesu”, jo tiesas piemērotu laulības šķiršanas tiesību aktus, pamatojoties uz vienotām normām. Attiecībā uz saistošo faktoru noteikšanu būtu jāievēro, ka mērķis ir nodrošināt laulības šķiršanu saskaņā ar tiesisko kārtību, ar kuru tā ir visciešāk saistīta. Piemēram, tādi saistošie faktori kā laulāto pēdējā kopējā dzīvesvieta, laulāto kopīgā valsts piederība, ja vienam laulātajam tā arvien vēl ir, vai „lex fori”;
- 2) Iespēja laulātajiem izvēlēties laulības šķiršanai piemērojamos tiesību aktus. Izvēli vajadzētu arī ierobežot, lai laulātie neizvēlētos kādu „eksotisku” tiesību piemērošanu, ar kurām pusēm nebūtu vispār nekās saistības. Tādēļ būtu pieļaujama tiesību izvēles iespēja attiecībā uz tiesībām, ar kurām pusēm ir cieša saistība.

Viena iespēja būtu arī ierobežot izvēli, atļaujot piemērot tikai tās valsts tiesību aktus, kurā atrodas tiesa (lex fori), lai nodrošinātu, ka tiesām nebūtu pienākuma piemērot citas valsts tiesību aktus.

- 3) Vēl viens risinājums būtu ļaut laulātajiem vienoties par kompetento tiesu laulības šķiršanas lietā (“vienošanās par jurisdikciju”). Ļaujot pusēm vienoties, ka noteiktas dalībvalsts tiesai vai tiesām jābūt jurisdikcijai viņu laulības šķiršanas procesā, varētu veicināt juridisko noteiktību un elastīgumu, turklāt tas būtu īpaši lietderīgi gadījumos, kad abas puses par laulības šķiršanu ir vienojušās. Vienošanās par jurisdikciju var izrādīties lietderīga arī situācijās, kad saskaņā ar pašreizējiem jurisdikcijas noteikumiem laulātie nevar iesniegt prasību dalībvalsts tiesā, jo viņiem nav kopīgas valsts piederības vai domicila. Pušu izraudzītā tiesa piemērotu tādus tiesību aktus, kādus paredz tās valsts kolīziju normas. Vienošanās par jurisdikciju var tikt ierobežota, attiecinot to uz to dalībvalstu tiesām, ar kurām laulātajiem ir cieša saistība, piemēram, atbilstīgi jebkura laulātā valsts piederībai vai domicilam vai laulāto pēdējai kopīgajai parastajai dzīvesvietai.

Komisija 2006.gada 17.jūlijā sniedza priekšlikumu, ar ko groza Briseles II bis regulu attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamajām tiesībām.

Šajā priekšlikumā paredzēta iespēja (lai arī ierobežota) laulātajiem izvēlēties piemērojamās tiesības un kompetento tiesu tiesvedībā, kas attiecas uz laulības šķiršanu un laulāto juridisko atšķiršanu.

Priekšlikumā bija paredzēts, ka Briseles II bis regulā iekļauj noteikumus par *tiesas izvēli pēc pušu vienošanās tiesvedībai laulības šķiršanas un laulāto šķirtības lietās*.

Laulātie varētu vienoties par kādas dalībvalsts tiesas vai tiesu jurisdikciju viņu laulības šķiršanas vai šķirtības tiesvedībā, ja viņiem ar attiecīgo dalībvalsti ir cieša saistība, ņemot vērā kādu no Briseles II bis regulas 3. pantā norādītajiem jurisdikcijas pamatiem vai to, ka attiecīgajā dalībvalstī atrodas laulāto pēdējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta, kur viņi dzīvojuši vismaz trīs gadus, vai to, ka viens no laulātajiem ir attiecīgās dalībvalsts pilsonis vai – Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – kādas šīs valsts teritorijā atrodas viņa domicils.

Vienošanās par jurisdikciju būtu jānoformē rakstveidā un jāparaksta abiem laulātajiem, vēlākais, iesniedzot prasību tiesā.⁷²

Briseles II bis regulas 7. pantu, kas regulē pārējos piekritības jautājumus, aizstātu ar noteikumu, ka gadījumā, ja neviens no laulātajiem nav pastāvīgais iedzīvotājs dalībvalsts teritorijā un nav dalībvalsts pilsonis vai – Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – šo valstu teritorijā neatrodas viņu domicils, tad dalībvalsts tiesa ir kompetenta ar nosacījumu, ka, vai nu laulāto iepriekšējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta vismaz trīs gadus ir atradusies dalībvalsts teritorijā vai viens no laulātajiem ir attiecīgās dalībvalsts pilsonis vai – Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – viņa domicils atrodas kādas šīs valsts teritorijā.⁷³

Attiecībā uz kolīziju normām Briseles II bis regulā tiktu iekļauta nodaļa par laulības šķiršanas un laulāto šķirtības lietās piemērojamām tiesībām.

Priekšlikums paredzēja, ka laulātie var vienoties par laulības šķiršanai un laulāto šķirtībai piemērojamām tiesībām. Projektā dotas četras iespējas, par kurām varētu vienoties laulātie:

- 1) tās valsts tiesības, kurā atradusies laulāto pēdējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta, ja viens no viņiem joprojām tur dzīvo;
- 2) tās valsts tiesības, kuras pilsonis vai pilsone ir viens no laulātajiem vai – Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – kuras teritorijā atrodas viena laulātā domicils;
- 3) tās valsts tiesības, kur laulātie ir dzīvojuši vismaz piecus gadus;

⁷²Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

⁷³Turpat

4) tās dalībvalsts tiesības, kur iesniegts pieteikums.

Vienošānās par piemērojamām tiesībām būtu jānoformē rakstveidā un jāparaksta abiem laulātajiem, vēlākais, iesniedzot prasību tiesā.

Ja puses nebūtu izdarījušas izvēli saskaņā ar iepriekšminētajām iespējām, tad laulības šķiršana un laulāto tiesiskā atšķiršana notiktu saskaņā ar tās valsts tiesībām:

1) kur atrodas laulāto pēdējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta vai, ja tas nav piemērojams, tad

2) kur atradās laulāto pēdējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta, ja viens no viņiem joprojām tur dzīvo, vai, ja tas nav piemērojams, tad

3) kuras pilsoņi ir abi laulātie, vai – Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā – kura ir abu laulāto domicils, vai, ja tas nav piemērojams, tad

4) kuras tiesā iesniegts pieteikums.

Ja piemērojamas citas dalībvalsts tiesības, tad tiesa varētu izmantot Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komercietās, lai iegūtu informāciju par to saturu.

Projekts noteica *atgriezeniskās norādes (renvoi) vai trešās valsts norādes nepieļaujamību*. Saskaņā ar projektu norādīto tiesību piemērošana nozīmē, ka tiek piemērotas attiecīgās valsts tiesību normas, kuras nav šīs valsts starptautisko privāto tiesību normas. Tādejādi saglabātos noteiktība un puses varētu paredzēt, kādas materiālās normas tiks piemērotas laulības šķiršanai. Norādīto tiesību noteikumu piemērošanu varētu noraidīt tikai tad, ja šāda piemērošana būtu acīmredzami nesaderīga ar sabiedrisko kārtību valstī, kur atrodas attiecīgā tiesa.⁷⁴

Priekšlikums groza Briseles II bis regulu attiecībā uz laulības lietu jurisdikciju un tiesvedībā piemērojamām tiesībām, lai sasniegtu mērķus, kuri jau sākotnēji tika uzskaitīti arī Zaļajā grāmatā. Priekšlikumā mērķi ir jau konkrētāk definēti, ar sniegtiem priekšlikumiem:

1) Tiesiskās noteiktības un paredzamības nostiprināšana. Priekšlikums ievieš saskaņotas tiesību kolīziju normas laulības šķiršanas un laulāto šķirtības lietās, kas ļauj laulātajiem viegli paredzēt, kuras tiesības tiks piemērotas viņu laulības lietas tiesvedībā. Ierosinātais regulējums vispirms balstās uz pašu laulāto izvēli. Lai izvairītos no „ekstotisku” tiesību piemērošanas, ar kurām laulātajiem ir vāja saistība vai tās nav vispār, izvēle aprobežojas ar tiesībām, ar kurām laulātajiem ir cieša saistība. Ja laulātie neizdara izvēli, tad piemērojamās tiesības nosaka, pamatojoties uz saistošo faktoru gradāciju, kura nodrošinās, ka laulības lietas tiesvedības process norit

⁷⁴Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

saskaņā ar to tiesisko kārtību, ar kuru laulātie ir cieši saistīti. Gan attiecīgajiem laulātajiem, gan tiesību praktiķiem tas nozīmē ievērojami lielāku tiesisko noteiktību un paredzamību. Šis princips bija iekļauts arī Zaļajā grāmatā.

- 2) Elastības palielināšana, ieviešot ierobežotu pušu autonomiju. Laulības lietās pušu autonomijas princips bija ļoti ierobežots. Dalībvalstu tiesību kolīziju normas paredzēja principā tikai vienu risinājumu šajā situācijā, piemēram, laulāto kopējās pilsonības valsts tiesību piemērošanu vai tiesas atrašanās valsts tiesību (law of the forum) piemērošanu. Priekšlikums paredz elastīgāku tiesisko regulējumu, ieviešot ierobežotu iespēju laulātajiem izvēlēties a) piemērojamās tiesības un b) kompetento tiesu laulības šķiršanas un juridiskās atšķiršanas lietu tiesvedībā. Ļaut laulātajiem vienoties par šīm lietām īpaši lietderīgi varētu būt tajos gadījumos, kad laulību šķir pēc abpusējas vienošanās. Ir paredzēti īpaši noteikumi, lai nodrošinātu to, ka laulātie apzinās savas izvēles sekas. Princips iekļauts arī Zaļajā grāmatā.
- 3) Tiesas pieejamības nodrošināšana. Priekšlikums uzlabo arī tiesas pieejamību laulības lietu tiesvedībā. Iespēja izvēlēties kompetento tiesu tiesvedībā, kas saistīta ar laulības šķiršanu un laulāto juridisko atšķiršanu (prorogācija), uzlabos tiesu pieejamību laulātajiem, kuriem ir dažāda pilsonība. Prorogācijas noteikumu piemēro neatkarīgi no tā, vai laulātie dzīvo dalībvalstī vai trešā valstī. Turklāt priekšlikumā īpaši ņemta vērā nepieciešamība nodrošināt tiesu pieejamību laulātajiem ar dažādu pilsonību, kuri dzīvo trešā valstī. Priekšlikums ievieš vienotu un vispusīgu regulējumu attiecībā uz pārējiem jurisdikcijas (piekritības) jautājumiem, lai palielinātu juridisko skaidrību un nodrošinātu tiesu pieejamību laulības lietās laulātajiem, kuri dzīvo trešā valstī, bet vēlētos, lai tiesvedība notiek dalībvalstī, ar kuru tie ir cieši saistīti. Princips iekļauts arī Zaļajā grāmatā.
- 4) Visbeidzot, priekšlikumā risināta arī „apsteigšanas sacīkstes” („rush to court”) problēma, t.i., kad viens laulātais cenšas apsteigt otru laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanā, lai nodrošinātu, ka tiesvedība notiek saskaņā ar tiesībām, kas aizsargā viņa intereses. Šā iemesla dēļ var rasties tādas situācijas, kad piemēro tiesības, ar kurām atbildētājs nejūtas cieši saistīts vai kuras neņem vērā viņa vai viņas intereses. Tas arī apgrūtina samierināšanas centienus un atstāj maz laika mediācijai. Saskaņotu tiesību kolīzijas normu ieviešana varētu ievērojami samazināt „apsteigšanas sacīkstes” risku, jo jebkura Eiropas Savienības tiesa, kurā laulātie vērsto, piemērotu

tiesības, kas noteiktas, pamatojoties uz kopējām tiesību normām.⁷⁵Princips iekļauts arī Zaļajā grāmatā.

Padome 2008. gada 5. un 6. jūnija sanāksmē Luksemburgā secināja, ka nav vienprātības par priekšlikumu un ka pastāv nepārvaramas grūtības, kas padara vienprātību neiespējamu gan tajā brīdī, gan tuvākajā nākotnē. Tā konstatēja, ka priekšlikuma mērķus pieņemamā termiņā nevar panākt, piemērojot attiecīgos Līgumu noteikumus. Padome 2010. gada 12. jūlijā pieņēma Lēmumu 2010/405/ES, ar kuru atļauj ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai.

Tādejādi 2010.gada 20.decembrī tika pieņemta Roma III regula⁷⁶, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Latvija šo regulu uzsāka piemērot 2012. gada 21. jūnijā.

Ar Amsterdamas līgumu⁷⁷ pirmo reizi līgumos ir ietverti vispārēji noteikumi, kas ļauj dažām dalībvalstīm atbilstīgi zināmiem nosacījumiem izmantot kopējās iestādes, lai īstenotu ciešāku sadarbību savā starpā. Šī iespēja papildina ciešāku sadarbību, uz ko attiecas īpaši noteikumi, piemēram, par ekonomisko un monetāro savienību, brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveidi un Šengenas acquis sadarbības noteikumu iekļaušanu. Jomas, kurās var ieviest ciešāku sadarbību, ir ietvertas trešajā pīlārā un atbilstīgi noteiktiem ierobežojošiem nosacījumiem skar jautājumus, kas nav ekskluzīvā Kopienas kompetencē. Nosacījumi, kuriem jāatbilst jebkurai ciešākai sadarbībai, un plānotās lēmumu pieņemšanas procedūras ir izstrādātas tā, lai nodrošinātu, ka šī integrācijas procesa jaunā kārtība paliek kā izņēmums, ko var izmantot tikai virzībai uz integrāciju, nevis soļu speršanai atpakaļ.⁷⁸

Līguma par Eiropas Savienības darbību⁷⁹ 29.pants paredz, ka dalībvalstis, kuras savā starpā vēlas izveidot ciešāku sadarbību kādā no jomām, uz ko attiecas Līgumi, izņemot

⁷⁵ Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

⁷⁶ 2010.gada 20.decembra Eiropas Savienības regula Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:LV:PDF> [Aplūkots 13.04.2013]

⁷⁷ 1996. gada martā Turīnā (Itālijā) tika atklāta konference, kuras mērķis bija pārskatīt Eiropas Savienības līgumu. Rezultātā izstrādātais Amsterdamas līgums, kas noteica grozījumus Eiropas Savienības līgumā, Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā un atsevišķos saistītos tiesību aktos, tika parakstīts Eiropas Parlamenta prezidenta Hosē Marijas Gila-Roblesa klātbūtnē. Līdz ar līguma stāšanos spēkā 1999. gada 1. maijā tika vienkāršota koplēmuma procedūra un paplašināta tās piemērošanas joma. Tagad Parlamentam ir tiesības apstiprināt Komisijas prezidentu. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lv/00b82c7869/Līgumi-un-Eiropas-Parlaments.html> [Aplūkots 13.04.2013]

⁷⁸ Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lv/FTU_1.1.3.pdf [Aplūkots 13.04.2013]

⁷⁹ Līgums par Eiropas Savienības darbību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> [Aplūkots 12.04.2012.]

ekskluzīvas kompetences jomas un kopējo ārpolitiku un drošības politiku, adresē lūgumu Komisijai, precizējot ierosinātās ciešākās sadarbības jomu un mērķus. Komisija šajā nolūkā var iesniegt priekšlikumu Padomei. Ja Komisija priekšlikumu neiesniedz, tā informē attiecīgās dalībvalstis par šādas rīcības iemesliem.⁸⁰

Pirmais ciešākās sadarbības mehānisms tika apstiprināts 2010. gada 16. jūnijā, kad Eiropas Parlaments piekrita ciešākās sadarbības pasākumam attiecībā uz noteikumiem, kas sniedz iespēju starptautiskajiem pāriem izvēlēties, kuras valsts tiesības piemērot laulības šķiršanas gadījumā.

Komisija šo pasākumu ierosināja 2010. gada 24. martā, reaģējot uz deviņu dalībvalstu lūgumu, kuras bija neapmierinātas ar to, ka Padome nespēja pārvērst uz priekšu Komisijas 2006. gada priekšlikumu (sākotnēji šajā plānā piedalījās arī Grieķija, kura vēlāk atsauca savu lūgumu). Kopš tā laika vēl piecas valstis – Vācija, Beļģija, Latvija, Malta un Portugāle – lūdza atļaut līdzdalību šajā Eiropas Savienības pasākumā.⁸¹

Saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību⁸² ciešāka sadarbība ļauj deviņām vai vairāk dalībvalstīm turpināt virzīt uz priekšu pasākumu, kas ir svarīgs, bet kuru bloķē neliels dalībvalstu mazākums. Citas Eiropas Savienības valstis saglabā tiesības iesaistīties ciešākā sadarbībā, kad to vēlas. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 20. panta otro punktu ciešāku sadarbību drīkst izmantot tikai kā galēju līdzekli. Tādējādi Komisija drīkst ierosināt ciešāku sadarbību, un Padome drīkst dot savu piekrišanu tikai jautājumos, kurus Padome jau ir izskatījusi un par kuriem tā ir secinājusi, ka nav atrasts cits risinājums, ciktāl "Savienība kopumā nevar pieņemt termiņā sasniegt šādas sadarbības mērķus".⁸³

Ar pirmo priekšlikumu par to, kā palīdzēt laulātajiem, kam ir dažāda valsts piederība, Komisija nāca klajā 2006. gadā, taču šis plāns neguva nepieciešamo vienprātīgo atbalstu no Eiropas Savienības dalībvalstu valdībām. Ierosinātā regula neietekmē valstu tiesību aktus, kas reglamentē šķiršanos vai laulību.⁸⁴

Jaunā Roma III regula ievieš jaunus noteikumus tikai saistībā ar tiesību aktu piemērošanu laulības šķiršanā un laulības atšķiršanā. Sākotnējā doma par jaunu nosacījumu ieviešanu attiecībā uz jurisdikciju netika ieviesta ar jauno regulu.

⁸⁰ Līgums par Eiropas Savienības darbību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> [Aplūkots 12.04.2012.]

⁸¹ Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-917_lv.htm [Aplūkots 12.04.2012.]

⁸² Līgums par Eiropas Savienības darbību. 331.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> [Aplūkots 12.04.2012.]

⁸³ Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

⁸⁴ Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-917_lv.htm [Aplūkots 12.04.2012.]

Salīdzinot Zaļās grāmatas priekšlikumus un 2006.gada 17.jūlijā priekšlikumus ar pieņemto Roma III regulu autore secina, ka:

1. Ieviesti tikai priekšlikumi attiecībā uz piemērojamo likumu laulības šķiršanas un atšķiršanas lietās, neieviestus atstājot priekšlikums par jurisdikcijas noteikšanu;
2. No 2006.gada 17.jūlija priekšlikuma redakcijas izņemts noteikums, ka laulātie var vienoties par tās valsts tiesību piemērošanu, kur laulātie ir dzīvojuši vismaz piecus gadus. Šis nosacījums par 5 gadu termiņu, iespējams, tika ieviests 2006.gada 17.jūlija priekšlikumā, lai izvairītos no situācijas, kad abi laulātie ir dažādu valstu pilsoņi, bet paši dzīvo vēl kādā citā valstī, līdz ar to tiesa nevarētu piemērot citu likumu kā vien tiesas valsts likumu. Tomēr arī bez 5 gadu termiņa šāda situācija ir atrisināta, jo Roma III regulas 5.pants nosaka, ka laulātie var vienoties norādīt laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamās tiesību aktus ar noteikumu, ka tie ir kādi no šiem tiesību aktiem:

a) tās valsts tiesību akti, kurā vienošanās noslēgšanas laikā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta; vai

b) tās valsts tiesību akti, kurā atrodas laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta, ar noteikumu, ka vienošanās noslēgšanas laikā viens no viņiem tur joprojām dzīvo; vai

c) tās valsts tiesību akti, kuras valsts piederība ir vienam no laulātajiem vienošanās noslēgšanas laikā; vai

d) tās valsts tiesību akti, kurā atrodas tiesa.

Tādējādi jaunās regulas 5.panta pirmās daļas c) punkts atrisina autores minēto situāciju. Turklāt, jaunajā regulā ietvertie nosacījumi vairāk atbilst „ciešas saistības” principam, nekā priekšlikumā dotā iespēja vienoties par piemērojamo tās valsts likumu, kurā laulātie ir dzīvojuši vismaz piecus gadus.

3. Jaunajā regulā ņemti vērā elastības princips un tiesiskās noteiktības un paredzamības nostiprināšanas princips, jo laulātajiem tagad ir kļuvis daudz skaidrāks pēc kādām tiesībām tiks šķirta viņu laulība. Par šīm tiesībām ir iespējams gan vienoties, gan arī vienošanās neesamības gadījumā, regulā ir uzskaitīti piemērojamie likumi. Bez tam ir noteikta lielāka piemērojamo likumu iespējamība, nekā situācija pieļāva pirms tika pieņemta regula.

4. Nav nodrošināts tiesas pieejamības princips, jo pusēm vēl joprojām nav dota iespēja vienoties par piemērojamo tiesu.

5. Daļēji atrisināta arī „apsteigšanas sacīkstes” („rush to court”) problēma, jo laulātie var vienoties par piemērojamajām tiesībām, kā arī tās ir iespējams labāk paredzēt, tādējādi samazinot sacīkstes principu. Tomēr joprojām varētu pastāvēt problēmjautājums, kas var rasties saistībā ar Briseles II bis regulas 3.panta pirmās daļas 5.punktu (laulības šķiršana

piekrīt dalībvalsts tiesai, kuras teritorijā atrodas prasītāja pastāvīgā dzīvesvieta, ja viņš tur nodzīvojis vismaz gadu pirms prasības celšanas), kad tiek piemērotas atbildētājam svešas tiesības. Lai arī jaunā regula balstās uz ciešas saiknes principu, tomēr tas nekur nav atrunāts.

Interesants nosacījums ir ietverts Roma III regulā attiecībā uz publiskās kārtības atrunu⁸⁵. Regula nosaka, ka nekas šajā regulā neuzliek pienākumu tiesām tādā iesaistītajā dalībvalstī, kuras tiesību aktos nav paredzēta laulības šķiršana vai attiecīgā laulība netiek uzskatīta par spēkā esošu laulības šķiršanas tiesvedības nolūkā, saskaņā ar šo regulu pasludināt laulību par šķirtu. Tātad šis nosacījums attiecas vistiešākajā mērā uz laulības formām, kuras kāda dalībvalsts neatzīst, piemēram, viendzimuma laulības – šādu laulību var izšķirt tikai valstī, kas atzīst šo laulības formu.

Autore secina, ka nav īstenots projekts par noteikumu par tiesas izvēli pēc pušu vienošanās tiesvedībai laulības šķiršanas un laulāto šķirtības lietās iekļaušanu kādā Eiropas Savienības tiesību aktā. No vienas puses, šis noteikums nav iekļauts, jo 2010.gadā tika pieņemta regula Roma III, ar kuru tika nodrošināta laulāto iespēja vienoties par laulības šķiršanai piemērojamo likumu un tika noteikts, ka gadījumā, ja nav laulāto vienošanās par piemērojamo likumu, tad tiesa piemēro regulā likumu, kas regulā noteikts prioritārā sarakstā, tādejādi tika panākta tiesiskā noteiktība par to pēc kādas valsts tiesībām laulību šķirs. Tomēr no otras puses, neieviešot noteikumus par vienošanās iespējamību starp laulātajiem par piemērojamo jurisdikciju, var rasties situācijas, kad kāds laulātais nevar pilnvērtīgi aizstāvēt savas tiesības. Piemēram, gadījumos, kad laulātais tiesas valstī nezturas, vai nepārzina valodu, vai arī tiesai ir jāpiemēro citas valsts tiesības, kurās šī tiesa neorientējas tik labi kā savas valsts tiesībās. Bez tam, vienošanās par jurisdikciju neapšaubāmi atvieglotu laulības šķiršanu iesaistītajām pusēm.

Autore piekrīt viedoklim, ka jurisdikcijas pamatus nav nepieciešams regulā noteikt prioritārā secībā. Ja nosakot piemērojamo likumu hierarhiskā kārtībā tiek radīta tiesiskā noteiktība un drošība, tad jurisdikcijas noteikšana prioritārā kārtībā tomēr ir saistīta ar faktisko atrašanos tiesas valstī, jo, lai aizstāvētu savas intereses pusei nepieciešams ierasties uz tiesas sēdēm, kā arī pārzināt tiesas valodu un nodrošināt sev aizstāvību. Pārrobežu laulības šķiršanas gadījumi bieži ir saistīti ar laulātā pārcelšanos uz citu valsti, kas nozīmē, ka nav iespējams paredzēt un noteikt prioritāro tiesas valsti, kura būtu abām pusēm vispiemērotākā.

⁸⁵ 2010.gada 20.decembra Eiropas Savienības regula Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:LV:PDF> [Aplūkots 13.04.2013]

III NODAĻA

PASTĀVĪGĀ DZĪVESVIETA, PILSONĪBA UN DOMICILS

PĀRROBEŽU ĢIMENES LIETĀS

Saskaņā ar Briseles II bis regulu⁸⁶ piekrišana var būt atbilstoši viena vai abu laulāto dzīvesvietai, vai dalībvalsts piederībai, vai "domicilam".

Saskaņā ar Romas III regulu gadījumā, ja laulātie neizdara izvēli par piemērojamiem aktiem, tad piemērojamās tiesības nosaka, pamatojoties uz secīgu saistošo faktoru gradāciju, pamatojoties vispirms uz laulāto pastāvīgo dzīvesvietu. Šis vienotais noteikums nodrošina tiesisko noteiktību un paredzamību. Gadījumos, kad piemērojamo tiesību izvēle nav notikusi, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību un paredzamību un lai novērstu tādas situācijas rašanās, kad viens no laulātajiem iesniedz laulības šķiršanas prasību, pirms to izdarījis otrs, lai nodrošinātu, ka tiesvedību regulē konkrētas tiesības, kuras viņš vai viņa uzskata par savām interesēm labvēlīgākām, regula nosaka saskaņotas tiesību kolīziju normas, pamatojoties uz secīgu saistošo faktoru gradāciju, kuras pamatā ir laulāto ciešas saistības esība ar attiecīgajām tiesībām. Šie saistošie faktori ir izraudzīti tā, lai laulības šķiršanas vai laulāto atšķiršanas tiesvedību regulētu tiesības, ar kurām laulātajiem ir cieša saistība, un to pamatā ir laulāto pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesības un personas valsts piederība jeb pilsonība.⁸⁷ Autore secina, ka Roma III regulā likumdevējs ir ietvēris tikai norādi uz pastāvīgo dzīvesvietu un pilsonību, regulā nav atrodamā norāde uz jēdzienu „domicils”.

Tātad, ja puses nav izdarījušas izvēli par laulības šķiršanai piemērojamiem tiesību aktiem, tad laulības šķiršana un laulāto atšķiršana notiek saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kurā atrodas laulāto pastāvīgā dzīvesvieta laikā, kad ceļ prasību tiesā. Ja tas nav piemērojams, tad tiek piemēroti tās valsts tiesību akti, kurā atrodas laulāto pēdējā pastāvīgā dzīvesvieta – ar noteikumu, ka šis laikposms nav beidzies vairāk kā vienu gadu pirms prasības celšanas tiesā, ja viens no viņiem šajā valstī joprojām dzīvo laikā, kad ceļ prasību tiesā. Un, ja arī šis nosacījums nav piemērojams, tad piemēro tās valsts tiesību aktus, kuras valsts piederīgie ir abi laulātie laikā, kad ceļ prasību tiesā; vai, ja tas nav piemērojams, tad tās valsts tiesību aktus, kurā ir celta prasība tiesā.

⁸⁶ 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 23.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

⁸⁷ Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

Tātad kā saistošie faktori jurisdikcijas noteikšanai tiek izmantoti pastāvīgā dzīvesvieta un domicils, un pilsonība, bet piemērojamo tiesību noteikšanai tiek izmantota pastāvīgā dzīvesvieta un valsts piederība (pilsonība).

Briseles II bis Regula ir pieņemta, ņemot par pamatu noteikumus, kuri tika izstrādāti Briseles II konvencijai (projekts tā arī nestājās spēkā). Šis projekts paredzēja grozīt Briseles 1968.gada konvenciju. Attiecībā uz piekritību noteikumi ir pārņemti pilnībā tie paši.⁸⁸ Tiesu jurisdikcija gan Briseles II konvencijas projektā, gan tātad arī Briseles II bis regulā tika noteikta tā, lai atbilstu objektīviem kritērijiem un iesaistīto personu interesēm, kā arī ietvertu elastīgus noteikumus tādu problēmu risināšanai, kas saistītas ar pārvietošanos, un ir paredzēta, lai apmierinātu indivīdu vajadzības, nekaitējot tiesiskajai noteiktībai.⁸⁹ Pamati ir izraudzīti saskaņā ar principu, kas paredz patiesu saikni starp attiecīgo personu un noteiktu dalībvalsti. Lēmums iekļaut konkrētus pamatus saistīts ar to, ka Eiropas Savienība tomēr sastāv no dalībvalstīm, kurās ir dažādas tiesību sistēmas un šie pamati ir kompromiss starp dalībvalstīm, lai panāktu visiem pieņemamus vienošanās punktus.⁹⁰

3.1. Pastāvīgā dzīvesvieta

Briseles II bis regulā nav skaidrots, kas ir pastāvīgā dzīvesvieta. Saskaņā ar Eiropas Parlamenta 2008.gada 21.oktobra normatīvo rezolūciju šis termins nozīmē „vietu, kur persona parasti uzturas” un atbilst autonomam Eiropas Savienības tiesību aktu jēdzienam nevis „pastāvīgās dzīvesvietas” jēdzienam valsts tiesībās.⁹¹

Ne Briseles II konvencijas projektā, ne Briseles II bis regulā jurisdikcijas pamati nav izveidoti hierarhiskā kārtībā. Tas, ka nav noteikta viena vispārēja jurisdikcija, bet ir izveidots jurisdikcijas pamatu saraksts, pamatojams ar to, ka pārrobežu laulības šķiršanas gadījumos personu faktiskā dzīvesvieta parasti mainās ļoti strauji.

Viens no pamata noteikumiem, kas nosaka, ka starptautiskajai jurisdikcijai jābūt tās valsts tiesām, kurā laulātie pastāvīgi dzīvo prasības celšanas laikā, ir pamats, kurš ir plaši

⁸⁸ Borasa A.Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams:

http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usq=AFOjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

⁸⁹ Turpat

⁹⁰ Turpat

⁹¹ European Parliament legislative resolution of 21 October 2008 on the proposal for a Council regulation amending Regulation (EC) No 2201/2003 as regards jurisdiction and introducing rules concerning applicable law in matrimonial matters. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bTA%2bP6-TA-2008-0502%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN> [Aplūkots 06.03.2013]

pieņemts dalībvalstīs un katrā ziņā būs piemērojams lielākajā daļā gadījumu. Arī pamats - vieta, kurā „pastāvīgi dzīvo atbildētājs” - atbilst vispārējam principam actor sequitur⁹², kas nozīmē, ka prasītājs iesniedz prasību tajā tiesā, kura ir vistuvāk atbildētājam.

Plaša vienprātība pastāvēja arī attiecībā uz pamatu, kas piemērojams kopīgas prasības gadījumā, jo prasību var celt tās vietas iestādēs, kurā pastāvīgi dzīvo viens vai otrs laulātais.⁹³

Citu šajā punktā minēto pamatu pieņemšana bija vairāk problemātiska. Principā nevarētu būt nekādu iebildumu pret tās valsts tiesu jurisdikciju, kurā laulātie pēdējā laikā pastāvīgi dzīvojuši, ja viens no tiem arvien tur dzīvo. Problēma, kas radās dažām dalībvalstīm bija saistīta ar to, kā šo situāciju pieskaņot otra laulātā situācijai, kas laulības iziršanas dēļ nereti atgriežas valstī, kuras pilsonis viņš vai viņa bijis pirms laulības vai kurā pirms laulības bijusi šīs personas pastāvīgā dzīvesvieta.⁹⁴

Tādēļ ir pašreiz ir atļauta tās dalībvalsts tiesu jurisdikcija, kurā prasītājs pastāvīgi dzīvojis vismaz gadu pirms prasības iesniegšanas. Tā kā dažas dalībvalstis uzskatīja, ka šādi formulēti noteikumi nav pietiekami, un ņemot vērā to, ka samērā bieži laulātā jaunā dzīvesvieta ir šīs personas pilsonības vai „domicila” valstī tādā nozīmē, kādā šo jēdzienu izmanto Apvienotajā Karalistē un Īrijā, tika iekļauta iespēja laulības lietu izskatīt tās dalībvalsts tiesās, kurā prasītājs pastāvīgi dzīvo vai kurā tas dzīvojis vismaz sešus mēnešus tieši pirms prasības iesniegšanas, ja tā ir šīs personas pilsonības vai domicila valsts atbilstoši tam, kā šie jēdzieni definēti Apvienotajā Karalistē un Īrijā.⁹⁵

Projekta izstrādes gaitā radās diskusija par pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanu, ņemot vērā tāda laulātā situāciju, kas laulības iziršanas dēļ atgriežas izcelsmes valstī. Tika noteikts, ka saiknes esamību izvērtēs tiesa. Īpaši tika ņemta vērā Eiropas Kopienų Tiesas vairākkārt sniegtā definīcija, proti, „vieta, kurā persona noteiktā veidā izveidojusi savu interešu pastāvīgo vai parasto centru, šādas dzīvesvietas noteikšanai ņemot vērā visus atbilstošos apstākļus”.⁹⁶

Jēdziens pastāvīgā dzīvesvieta ir interpretējams dažādi. Šis jēdziens nav definēts Eiropas Savienības normatīvajos aktos, tādēļ radusies situācija, kad dalībvalstis šo jēdzienu nosaka atbilstoši savām nacionālajām normām.

⁹² Borasa A.Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams:

http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usq=AFQjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

⁹³ Turpat

⁹⁴ Turpat

⁹⁵ Turpat

⁹⁶ Turpat

Eiropas Padome 1972.gada 18.janvārī pieņēma Rezolūciju Nr. (72)1 par tiesību jēdzienu „domicils” un „pastāvīgā dzīvesvieta” standartizāciju.⁹⁷

Saskaņā ar pieņemto rezolūciju, personas dzīvesvieta tiek noteikta ņemot vērā faktiskos kritērijus, tā nav nosakāma ņemot vērā tiesisku atļauju dzīvot konkrētajā vietā. Personai ir dzīvesvieta valstī vai vietā šajā valstī, ja tā uzturas tur noteiktu laika periodu. Lai noteiktu vai dzīvesvieta ir pastāvīga, jāņem vērā uzturēšanās ilgums un nepārtrauktība, kā arī citi fakti, kas attiecas uz personiskajām un profesionālajām saistībām, kas varētu norādīt uz ilgstošu saikni starp personu un dzīvesvietu. Šādai apmešanās valstī vai vietā nav obligāti jābūt nepārtrauktai.

Šim skaidrojumam atbilst jau pieminētajā Eiropas Parlamenta 2008.gada 21.oktobra normatīvajā rezolūcijā sniegtais skaidrojums. Abiem skaidrojumiem līdzība izpaužas tajā, ka pastāvīgā dzīvesvieta tiek skaidrota, kā vieta, kur persona uzturas ilglaicīgi.

Labprātīga dzīvesvietas izveidošana un personas nodoms to uzturēt nav apstākļi, kas norādītu uz dzīvesvietas vai pastāvīgās dzīvesvietas pastāvēšanu, bet personas nodoms varētu tikt ņemts vērā nosakot vai tai piemīt dzīvesvietas daba vai dzīvesvietas raksturs. Personas dzīvesvieta vai pastāvīgā dzīvesvieta nav nosakāma pēc kādas citas personas dzīvesvietas.⁹⁸

Juridisko terminu vārdnīca sniedz šādu dzīves vietas skaidrojumu – vieta, kur persona ir labprātīgi apmeties ar tīši vai klusējot izteiktu nodomu tur pastāvīgi dzīvot vai darboties.⁹⁹

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.decembra spriedumā Lietā Nr.A42494008 SKA-730/2010¹⁰⁰ skaidrotas jēdziens „pastāvīgā dzīvesvieta” – „Jēdziena „pastāvīgā dzīvesvieta” izpratnei ir ņemama vērā jēdziena „parastā dzīvesvieta” izpratne piemērojot Padomes Regulu Nr.1408/71. Parastā dzīvesvieta ir tā vieta, kur persona turpina parasti dzīvot un kurā atrodas tās parasto interešu centrs. Dzīvesvietas noteikšanā vienlīdz ir jāpamatojas gan uz subjektīvajiem apstākļiem (personas griba), gan objektīvajiem apstākļiem (ārējie dzīves apstākļi), kas var būt saistīti arī ar personas tiesībām uzturēties kādā noteiktā valstī. Lai noteiktu dzīvesvietu, kurā atrodas personas parasto interešu centrs, vērā ņemams ne tikai personas ģimenes stāvoklis un ģimenes atrašanās vieta, bet arī tie apstākļi, kuru dēļ persona ir aizbraukusi, tās nodarbinātības veids citā valstī, kā arī dzīvošanas ilgums un nepārtrauktība pirms nodarbinātības uzsākšanas,

⁹⁷ Resolution (72) 1 On the Standardisation of the Legal Concepts of „Domicile” and of „Residence”, adopted by the Committee of Minister on 18 January 1972 at the 206th meeting of the Minister Deputies. Pieejams: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=587935&SecMode=1&DocId=642796&Usage=2> [Aplūkots 06.03.2013]

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ [b.a.] Juridisko terminu vārdnīca, Rīga: Kamene, 2002, 48. lpp.

¹⁰⁰ Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.decembra spriedums Lietā Nr.A42494008 SKA-730/2010 Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/archive/department3/2010/ska_730_2010.pdf [Aplūkots 06.03.2013]

prombūtnes ilgums un iemesli (personas attieksme pret prombūtni), nodoms, kā tas izriet no lietas apstākļiem kopumā, atgriezties tajā vietā, kur persona dzīvoja pirms nodarbinātības uzsākšanas.”

Ņemot vērā, ka pastāvīgā dzīvesvieta tulkojama autonomi kā Eiropas Savienības tiesību aktu jēdziens, tad interesanti ir aplūkot kā šo jēdzienu interpretē Eiropas Savienības tiesa. Vēl jo vairāk arī tādēļ, ka Eiropas Savienības tiesas atziņa lietā *Hagen v Einfuhr und Vorratsstelle Getreide*, nosaka, ka „termini, kuri tiek lietoti Kopienas tiesībās, ir tulkojami vienvērtīgi un piemērojami Kopienas ietvaros”¹⁰¹, tādējādi Eiropas Savienības tiesas skaidrojumi saistībā ar pastāvīgo dzīvesvietu jebkurā lietā būtu piemērojami arī pārobežu laulību šķiršanas lietās. Tāpat arī Eiropas Savienības tiesa lietā *Barbara Mercredi v Richard Chaffe* norāda, ka pastāvīgā dzīvesvieta ir autonomi iztulkojams jēdziens. Autonomajai iztulkošanai būtu jāizpaužas neatkarīgi visās Eiropas Savienības likumu regulētajās sfērās, piemēram gan imigrantu strādnieku sociālajā drošības, gan publiskajā sfērā.

Piemēram, Eiropas Savienības 1999.gada 25.februāra lietā C-90/97 *Robin Swaddling v Adjudication Officer* tiesa norāda, ka lai noteiktu pastāvīgo dzīvesvietu jāņem vērā nodarbinātās personas ģimenes stāvoklis, iemesls, kādēļ persona pārcēlās no vienas valsts uz citu, dzīvesvietas garums un nepārtrauktība, šajā gadījumā fakts, ka persona ir stabili nodarbināta darba attiecībās, kā arī personas nodoms.¹⁰² Tomēr tālāk tiesa norāda, ka par būtisku elementu dzīvesvietas noteikšanā nevar būt apmešanās ilgums, jo personas nodoms tika nepārprotami pausts pieprasot ienākumu atbalstu valstī, kurā viņš bija pirms tam mitinājies un kurā vēl joprojām dzīvoja viņa ģimene.

No faktiskajiem apstākļiem izrietēja, ka persona, izmantojot pārvietošanās brīvību Eiropas Savienībā, bija aizbraukusi strādāt uz citu valsti, bet nodoms saglabāt pastāvīgo dzīvesvietu valstī, kur palika viņa ģimene, bija saglabājies.

Neskatoties uz to, ka Eiropas Padomes Rezolūcija Nr. (72)1 par tiesību jēdzienu „domicils” un „pastāvīgā dzīvesvieta” standartizāciju pieņemta 1972.gada 18.janvārī tiesa ar šo 1999.gada spriedumu uzsver nodoma pārkumu pār faktisko situāciju, lai noskaidrotu pastāvīgās dzīvesvietas esamību. Tādējādi tiesa spriež, ka, lai noteiktu pastāvīgo dzīvesvietu, jāskata faktiskā situācija, ievērojot gan nodomu, gan ģimenes apstākļus, gan nodarbinātību, gan nodarbinātības iemeslus citā valstī.

¹⁰¹ Case 49/71: *Hagen v Einfuhr und Vorratsstelle Getreide* [1973], para 6., the Access to European Union Law. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61971J0049:EN:HTML> [Aplūkots 06.03.2013]

¹⁰² Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 25 February 1999. *Robin Swaddling v Adjudication Officer*. Case C-90/97. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61997J0090 [Aplūkots 06.03.2013]

Padomes Rezolūcijā Nr.(72)1 tika noteikts, ka personas nodoms uzturēt pastāvīgo dzīvesvietu nav apstākļi, kas norādītu uz pastāvīgās dzīvesvietas pastāvēšanu, bet personas nodoms varētu tikt ņemts vērā nosakot vai tai piemīt dzīvesvietas daba.

Autore secina, ka laika gaitā arvien lielāku nozīmi ir iemantojis personas nodoms attiecībā uz vietu, kur tā uzturas, lai noteiktu vai šī vieta ir personas pastāvīgā dzīvesvieta vai nav.

Turpmāk autore sniegs Eiropas Savienības tiesas skaidrojumu attiecībā uz bērna „pastāvīgo dzīvesvietu”. Attiecībā uz šo jēdzienu Eiropas Savienības tiesa ir sniegusi diezgan plašu skaidrojumu ar kritēriju sarakstu, kuru nepieciešams piemērot, lai noteiktu bērna pastāvīgo dzīvesvietu. Ņemot vērā, ka attiecībā uz pilngadīgas personas pastāvīgo dzīvesvietu tiesa nav sniegusi šādus skaidrojumus, tad autore uzskata, ka par pamatu pilngadīgas personas pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanai iespējams ņemt Eiropas Savienības tiesas spriedumus attiecībā uz bērna pastāvīgo dzīvesvietu.

2010.gada 22.decembra lietā C-497/10 PPU sniedz bērna pastāvīgās dzīvesvietas skaidrojumu¹⁰³. Tiesas ieskatā bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir vieta, kas atspoguļo zināmu integrāciju pakāpi, kas saistīta ar bērna sociālo un ģimenes vidi. Lietā izskatītajā gadījumā, ja zīdāinis ar māti tikai dažas dienas uzturas valstī, kas nav mātes pastāvīgā dzīvesvieta, bet uz kuru māte pārcēlusies, faktori, kas jāņem vērā, lai noteiktu bērna pastāvīgo dzīvesvietu ir, pirmkārt, ilgums, regularitāte, apstākļi un iemesli, kādēļ notikusi pārcelšanās uz šo valsti. Otrkārt, jāņem vērā bērna vecums, mātes ģeogrāfiskā un ģimenes izcelsme, kā arī ģimenes un sociālie kontakti, kas mātei un bērnam ir ar šo valsti. Tiesa norāda, ka bērna pastāvīgās dzīvesvietas noteikšana ir nacionālās tiesas kompetencē, ņemot vērā katras konkrētās lietas specifiskos apstākļus.

Tostarp mazsvarīgs nav arī personas, kurai ir vecāka vara, nodoms ar kādu tika veikta pārcelšanās uz citu valsti kopā ar bērnu.

Tiesa arī vērš uzmanību uz Briseles II bis regulas 13.pantu, kas nosaka, ka gadījumā, ja nevar noskaidrot bērna pastāvīgo dzīvesvietu un nevar noteikt piekritību, pamatojoties uz 12. pantu, piekritība ir tās dalībvalsts tiesām, kurā atrodas bērns. Tiesa norāda, ka nacionālajām

¹⁰³ Judgment of the Court of 22 December 2010. Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Case C-497/10 PPU. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs.&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [Aplūkots 06.03.2013]

tiesām būtu jāuzņemas vispārēja situācijas novērtēšana, ņemot vērā dažādus faktorus un būtiskus indikatorus.

Tiesa norāda, ka lai gan personai var būt vairākas „de facto” dzīvesvietas, tomēr personai nevar būt vairākas pastāvīgās dzīvesvietas. Pastāvīgā dzīvesvieta var būt personai tikai viena.

Turpmāk tiesa sniedz problēmsituācijas aprakstu, kas saistīts ar pastāvīgās dzīves vietas nomaiņu uz citu pastāvīgo dzīvesvietu.

Situācija, kad persona maina savu pastāvīgo dzīvesvietu kādā no dalībvalstīm uz citu dalībvalsti ar nodomu dzīvot tur ilgstoši nav tas pats, kas situācijā, kad persona nomaina savu „de facto” dzīvesvietu un galu galā apmetas tur tikai pēc ilgāka laika. Pirmajā gadījumā vecās pastāvīgās dzīvesvietas zaudēšana un jaunas pastāvīgās dzīvesvietas nodibināšana ir vienlaicīgs notikums. Otrajā gadījumā jaunā dzīvesvieta iegūst pastāvīgās dzīvesvietas nozīmi tikai pēc kāda laika. Tiesa arī norāda, ka šiem kritērijiem, pēc kuriem var noteikt, kad uzskatāms, ka dzīvesvieta ieguvusi pastāvīgās dzīvesvietas nozīmi, vēl jātiek sīkāk definētiem.¹⁰⁴

Piemēram, Briseles II bis regulas 9.pantā noteikts, ka bērns pastāvīgo dzīvesvietu var nomainīt trīs mēnešu laikā. Šim noteikumam dažādās valodās ir dažādas interpretācijas. Tā, piemēram, vācu valodā 9.pants tiek interpretēts tādejādi, ka bērna likumīga pārcelšanās uz citu teritoriju parasti rada jaunu pastāvīgo dzīvesvietu. Bet no franču tulkojuma saprotams, ka 9.pants piemērojams, ja bērns, pirmkārt, likumīgi pārceļas uz citu teritoriju un, otrkārt, viņš šajā teritorijā iegūst pastāvīgu dzīvesvietu. Jāpiebilst, ka latviešu valodas tulkojums ir līdzīgs franču tulkojumam, jo nosaka, ka bērna iepriekšējā pastāvīgā dzīvesvietas piekritība turpinās, ja bērns likumīgi pārvietojas no vienas dalībvalsts uz citu un iegūst tajā jaunu pastāvīgu dzīvesvietu, bērna iepriekšējās dzīvesvietas dalībvalsts tiesām, atkāpjoties no 8. panta, saglabājas piekritība trīs mēnešus pēc pārvietošanās, lai varētu labot tādu spriedumu par saskarsmes tiesībām, kas izdots šajā dalībvalstī pirms bērna pārvietošanās uz citu valsti, ja persona, kam atbilstoši spriedumam par saskarsmes tiesībām ir saskarsmes tiesības, turpina pastāvīgi dzīvot bērna iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstī.

Eiropas Savienības tiesa savos spriedumos norādījusi, ka tiesību akti interpretējami ņemot vērā visu valodu tulkojumus, kā arī tiesību akta mērķi.

Tiesa norāda, ka 9.panta noteikumi prezumē, ka lielākajā vairumā gadījumu personas, kurai ir vecāku vara, un bērna likumiska pārvākšanās uz citu valsti ietver arī jaunas pastāvīgās

¹⁰⁴ Judgment of the Court of 22 December 2010. Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Case C-497/10 PPU. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs.&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [Aplūkots 06.03.2013]

dzīvesvietas rašanos. Tādejādi, ja vien nepastāv kādi izņēmuma apstākļi, likumiska pārvākšanās ietver arī starptautiskas jurisdikcijas rašanos jaunās pastāvīgās dzīvesvietas valstī. Šis noteikums ir izdevīgs, ievērojot tiesas tuvuma bērnam principu. Tuvuma princips nozīmē, ka jurisdikcijas jautājums vienmēr ir izspriežams par labu bērnam un ne tā vecākiem.

Bērna vecumam ir nozīme, jo tas rada dažādus sociālus un ģimenes apstākļus atkarībā no tā vai bērns ir zīdains, skolas vecumā vai bērns, kas jau beidzis skolu. Ja bērns ir zīdains vecumā, tad būtiskākais ir noteikt, kādi ir bērna ģimenes apstākļi, t.i., kas bērnu audzina, pieskata, ar kuru personu bērns dzīvo kopā. Minētajā tiesas spriedumā norādīts, ka šādā gadījumā, kad bērns ir mazgadīgs un aizvests uz citu dalībvalsti, tad jāvērtē tās personas, kas bērnu audzina, iemesli, kādēļ persona ar bērnu pārcēlās uz citu valsti, kā arī šīs personas attiecīgās valsts valodas zināšanas, ģimenes un ģeogrāfiskā izcelsme.¹⁰⁵

Eiropas Savienības tiesas spriedumā lietā *Barbara Mercredi v Richard Chaffe* tiesa norāda, ka pie faktiskās bērna esamības konkrētā valstī, jāņem vērā arī apstākļi, kas norāda uz to, ka klātbūtne valstī nav neregulāra un īslaicīga, kā arī to vai bērna dzīvesvieta atspoguļo bērna sociālo un ģimenisko vidi. Starp vērā ņemamiem apstākļiem minēti arī uzturēšanās ilgums, regularitāte, apstākļi un iemesli, kādēļ uzturas konkrētajā teritorijā un ģimenes pārvākšanās uz konkrēto valsti, bērna pilsonība, vieta un apstākļi, kādos tiek apmeklēta skola, valodas zināšanas, kā arī ģimenes un sociālās attiecības. Šajā spriedumā tiesa nenosauc definīciju jēdzienam „pastāvīgā dzīvesvieta” attiecībā uz bērnu, tomēr tā izveidojusi sarakstu, pēc kura būtu iespējams noteikt vai bērna atrašanās vieta ir pastāvīgā dzīvesvieta. Sarakstā nosaukti objektīvi un subjektīvi, kvantitatīvi un kvalitatīvi indikatori, iekļaujot laika noteikšanu un nodomu, kā rezultātā šos indikatorus izvērtējot rodas priekšstats par bērna apkārtējās vides intensitāti.¹⁰⁶

Lielākoties gan Eiropas Savienības spriedumos, gan nacionālo tiesu spriedumos, kas balstīti uz Briseles II bis regulu, novērojams, ka pastāvīgā dzīvesvieta pārsvarā ir tajās valstīs, kur persona ir nodarbināta vai, kurā tā veic uzņēmējdarbību.¹⁰⁷ Tāpat arī attiecībā uz sociālajām un ģimenes attiecībām tiek noteikta pastāvīgā dzīvesvieta tiesu spriedumos. Gadījumos, kad laulātajiem ir bērni, tad nosakot, kur ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta (kurā

¹⁰⁵ Judgment of the Court of 22 December 2010. *Barbara Mercredi v Richard Chaffe*. Case C-497/10 PPU.

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs.&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [Aplūkots 06.03.2013]

¹⁰⁶ View of Advocate General Cruz Villalón delivered on 6 December 2010. *Barbara Mercredi v Richard Chaffe*. Case C-497/10 PPU. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=559898:cs&lang=en&list=559898:cs,516534:cs,501007:cs,498210:cs,496937:cs,492411:cs,487612:cs,490716:cs,457172:cs,413593:cs.&pos=1&page=2&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [Aplūkots 06.03.2013]

¹⁰⁷ Maire Ni Shuilleabhain. *Cross – border divorce law Brussels II bis* [b.v.] Oxford University press 2010, p. 50.

valstī bērns iegūst izglītību) šajā valstī iespējams arī iesniegt laulības šķiršanas prasību un tās valsts tiesa to var izskatīt.¹⁰⁸

Pirms Briseles II bis regula stājās spēkā bija atrodami tiesu spriedumi, kuros tās lēma, ka personai var būt vairākas pastāvīgās dzīvesvietas, tomēr pēc Briseles II bis pieņemšanas tiesas, tai skaitā Lielbritānijas tiesas, uzskata, ka personai var būt tikai viena pastāvīgā dzīvesvieta.¹⁰⁹ To pateikusi Eiropas Savienības tiesa arī spriedumā 2010.gada 22.decembra lietā C-497/10 PPU¹¹⁰.

Lai noteiktu pastāvīgo dzīvesvietu ņemams vērā ir arī personas nodoms uzturēties noteiktā vietā, tomēr vieta var tikt atzīta par personas pastāvīgo dzīvesvietu arī bez labprātīga nodoma esamības, piemēram, gadījumos, kad piespiedu kārtā persona ilgu laiku atrodas kādā vietā.¹¹¹

Pastāv arī jautājums par to vai nelegāla uzturēšanās kādā valstī ietekmē pastāvīgās dzīvesvietas rašanos un turpināšanos. Vienota viedokļa šajā jautājumā Eiropas Savienības dalībvalstīm varētu nebūt. Tas drīzāk ir atkarīgs no šo valstu viedokļa imigrantu jautājumos. Tomēr ir nacionālo valstu spriedumi, kuros atzīts, ka personas nelegāla uzturēšanās valstī neliedz tai uzskatīt šo valsti par pastāvīgo dzīvesvietu.¹¹² Tas arī norāda uz to faktisko apstākļu pārsvaru pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanā.

Vērā ņemami faktori, kas palīdzētu tiesām noteikt pastāvīgo dzīvesvietu varētu būt arī publiskie reģistri tajās valstīs, kurās noteikts, ka personai nepieciešams reģistrēt savu dzīvesvietu, tāpat arī telefona pieslēgums, automašīnas reģistrācija valstī, bankas konts, adrese, pasta adrese, kā arī fakts vai persona ir reģistrēta starp vēlētājiem.¹¹³

3.2. Domicils

Briseles II bis regulā viens no jurisdikcijas pamatiem ir domicils. Regula pieļauj¹¹⁴, ka tiesvedība var notikt tās valsts tiesā, kuras pilsonība ir abiem laulātajiem vai kurā tiem abiem

¹⁰⁸ Maire Ni Shuilleabhain. Cross – border divorce law Brussels II bis [b.v.] Oxford University press 2010, p. 51.

¹⁰⁹ Ibid p.53.

¹¹⁰ Judgment of the Court of 22 December 2010. Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Case C-497/10 PPU.

Pieejams: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs.&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte)

[lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs.&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs.&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte) [Aplūkots 06.03.2013]

¹¹¹ Maire Ni Shuilleabhain Cross – border divorce law Brussels II bis [b.v.] Oxford University press 2010, p.60.

¹¹² Ibid. p.61.

¹¹³ Ibid p.62.

¹¹⁴ 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 3.pants. Pieejams:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

ir „domicils”, kas piešķirts uz pastāvīgas dzīvesvietas pamata.¹¹⁵ Tātad šajā gadījumā abiem laulātajiem jābūt kopīgai pilsonībai vai „domicilam”. Ieviešot iespēju, ka lietu var izskatīt tās valsts iestādes, kuras pilsonība ir abiem laulātajiem vai kurā tiem abiem ir „domicils”, nenozīmē, ka šīs valsts tiesas var visos gadījumos pārbaudīt, vai ir izpildīts viens vai otrs no šiem kritērijiem. Atkarībā no savas tiesību sistēmas valstis pieņem vienu vai otru no šiem kritērijiem. Tādēļ tieši tāpat kā kopīga pilsonība varētu būt pieņemama Spānijai, „domicils” būs kritērijs, ko izmantos Apvienotā Karaliste un Īrija.¹¹⁶

Briseles II bis regulā „domicilam” ir Apvienotās Karalistes un Īrijas tiesību sistēmās piešķirtā nozīme.

Literatūrā¹¹⁷ „domicils” ir skaidrots kā cilvēka pastāvīgās dzīves vai firmas atrašanās vieta. Domicils ir viens no tā saucamā „personīgā likuma” noteikšanas principiem, ko pielieto, nosakot laulību spēkā esamību vai to, ka dotās laulības nav spēkā, jurisdikciju vai tiesu piekritību paternitātes konstatēšanai, laulāto īpašuma tiesību jautājumu un bērnu tiesiskā statusa, mantošanas tiesību un citu arī ārpus ģimenes tiesībām esošu jautājumu noskaidrošanai.

Domicila jēdzienu nepieciešams nošķirt no pastāvīgās dzīvesvietas jēdziena, jo lai gan literatūrā domicils ir skaidrots kā pastāvīgā dzīvesvieta, tomēr tas nav pilnīgs šī juridiskā jēdziena skaidrojums, jo Briseles II bis regulā ir lietots gan jēdziens domicils, gan jēdziens pastāvīgā dzīvesvieta.

Uz to, ka jēdziens „domicils” bieži vien tiek jaukts ar jēdzienu „pastāvīgā dzīvesvieta” norāda kaut vai tas, ka svešvārdu vārdnīcā¹¹⁸ „domicils” ir skaidrots kā pastāvīga dzīvesvieta.

Izstrādājot Briseles II konvencijas projektu¹¹⁹ pilsonība bija kritērijs, par kura nozīmi neradās nekādas lielas problēmas, domicils radīja sarežģītāku problēmu, jo šajā projektā tas parādās tādā nozīmē, kāda tam ir Apvienotajā Karalistē un Īrijā. Šā iemesla dēļ lielākajā daļā tekstu vārda „domicils” ekvivalents parādās pēdējās, lai norādītu, ka tam ir īpaša nozīme. Tādēļ nav iespējams šo terminu pielīdzināt pastāvīgajai dzīvesvietai.¹²⁰

¹¹⁵ Borasa A.Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams:

http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usq=AFQjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

¹¹⁶ Turpat.

¹¹⁷ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 12. lpp.

¹¹⁸ [b.a.] Ilustrētā svešvārdu vārdnīca, [b.v.] Avots, 2005, 172. lpp.

¹¹⁹ Briseles II konvencijas projekts tā arī netika pieņemts, tomēr šis projekts tika ņemts par pamatu nākamajām Eiropas Savienības Brisele II un Brisele II bis regulām.

¹²⁰ Borasa A.Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams:

Kādā sīki izstrādātā dokumentā Apvienotās Karalistes delegācija sniedza skaidrojumu par jēdzienu „domicils” tikai un vienīgi konvencijas vajadzībām, necenšoties sniegt pilnīgu aprakstu. Jēdziena „domicils” galvenais mērķis ir saistīt personu ar valsti, kurā tai pastāvīgi vai uz nenoteiktu laiku ir mājas. To izmanto tādēļ, lai šo personu pakļautu šīs valsts likumiem un tiesību sistēmai vairāku plaši piemērojamu mērķu dēļ, kuri galvenokārt attiecas uz svarīgiem jautājumiem, kas ietekmē ģimenes attiecības un ģimenes īpašumu. Saskaņā ar Apvienotās Karalistes tiesībām normas personas domicila noteikšanai parasti nodrošina, ka ikvienai personai jebkurā brīdī ir domicils un tikai viens domicils. Papildus normām bērnu domicila (izcelsmes domicila) noteikšanai, pastāv normas pieaugušo domicila noteikšanai – vai nu iegūstos jaunu domicilu (izvēles domicils) vai atjaunojot izcelsmes domicilu. Tādus pašus principus piemēro Īrijas tiesībās.¹²¹

Autore secina, ka jēdziens „domicils” Lielbritānijas un Īrijas tiesību sistēmā apzīmē personas galvenā pastāvīgā dzīvesvietu, kuras valsts likumi ir saistoši šai personai galvenokārt attiecībā uz ģimenes attiecībām un īpašumu.

Eiropas Padomes 1972.gada 18.janvārī pieņemtajā Rezolūcijā Nr. (72)1 par tiesību jēdzienu „domicils” un „pastāvīgā dzīvesvieta” standartizāciju¹²² tika noteikts, ka domicila jēdziens veido tiesisku saikni starp personu un valsti, kuru regulē konkrēta tiesību sistēma, vai starp kādu vietu šajā valstī. Šī saikne ir izsecināma no fakta, ka persona labprātīgi nosaka vai saglabā savu vienīgo vai galveno dzīvesvietu šajā valstī vai vietā ar nodomu veidot vai saglabāt savu personisko, sociālo vai ekonomisko interešu centru. Šis nodoms var būt izsecināms cita starpā no viņa apmešanās perioda, pagātnē un perspektīvā, kā arī no citu personisko vai biznesa saistību eksistences šajā valstī vai vietā. Personas domicils konkrētā valstī vai vietā turpinās līdz tas tiek aizstāts ar citu. Laulātas personas domicils nav atkarīgs no otra laulātā domicila. Bet viena laulātā domicils var tikt ņemts vērā, lai noteiktu otra laulātā domicilu.¹²³

http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usq=AFQjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

¹²¹ Turpat.

¹²² Resolution (72) 1 On the Standardisation of the Legal Concepts of „Domicile” and of „Residence”, adopted by the Committee of Minister on 18 January 1972 at the 206th meeting of the Minister Deputies. Pieejams: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=587935&SecMode=1&DocId=642796&Usage=2> [Aplūkots 06.03.2013]

¹²³ Resolution (72) 1 On the Standardisation of the Legal Concepts of „Domicile” and of „Residence”, adopted by the Committee of Minister on 18 January 1972 at the 206th meeting of the Minister Deputies. Pieejams: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=587935&SecMode=1&DocId=642796&Usage=2> [Aplūkots 06.03.2013]

Domicilu var iedalīt trīs veidos - atkarības domicils, izcelsmes domicils un izvēles domicils.¹²⁴ Atkarības domicils būtu piemērojams bērniem, kā arī to mēdz pielietot arī precētas sievietes domicila noteikšanai atkarībā no viņas vīra domicila. Abos gadījumos tiek pieņemts, ka bērniem ar vecākiem un abiem laulātajiem ir kopējs domicils.

Izcelsmes domicils pārsvarā ir tas, kur persona ir dzimusi.

Izvēles domicils jau pēc nosaukuma spriežot ir dzīvesvieta, kuru persona pati izvēlas.

Šīs pretrunas domicila noteikšanā ilgu laiku tiecās novērst Hāgas starptautisko privāttiesību konference. Tā ierosināja domicila noskaidrošanai pielietot „parastās dzīvesvietas” (habitual residence) koncepciju, ietverot to šīs organizācijas sagatavotajās konvencijās.¹²⁵

1968.gada Briseles konvencijā par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komerclietās¹²⁶ domicils bija noteikts par pamatu jurisdikcijas noteikšanai. P. Ženārs savā ziņojumā par 1968.gada Briseles konvenciju par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komerclietās¹²⁷ norādīja, ka izstrādājot konvencijas projektu tika diskutēts par domicila jēdzienu. Sākumā Komisija bija nodomājusi definēt domicila jēdzienu pašā Konvencijā, bet beigās tomēr noraidīja šādu iespēju. Varētu būt pat bīstami starptautiskās konvencijās definēt domicila jēdzienu, jo tādējādi varētu rasties daudzas un pretrunīgas definīcijas. Turklāt pastāvētu risks, ka, attīstoties valstu tiesību aktiem, šādas definīcijas tiks aizstātas. Tika arī noraidīta iespēja aizstāt domicila jēdzienu ar pastāvīgās dzīvesvietas jēdzienu.

Pēc autores domām pašreiz no Briseles II bis regulas noprotams, ka domicila jēdziens lielos vilcienos ir aizstāts, jo regulā jurisdikcijas noteikšanas pamats balstās uz pastāvīgas dzīvesvietas jēdzienu, izņemot, protams, Lielbritāniju un Īriju.

Pastāvīgās dzīvesvietas kā vienīgā kritērija noteikšana radītu jaunas problēmas saistībā ar jurisdikciju attiecībā uz tām personām, kuru domicils ir atkarīgs vai var būt atkarīgs no kādas citas personas domicila vai kādas iestādes atrašanās vietas (piemēram, nepilngadīgie vai precētas sievietes).¹²⁸ Pēc autores domām pastāvīgās dzīvesvietas jēdziena noteikšana lielos

¹²⁴ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 12-13. lpp.

¹²⁵ Turpat 13 lpp

¹²⁶ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters
Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41968A0927\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41968A0927(01):EN:HTML)
[Aplūkots 06.03.2013]

¹²⁷ Ženārs P. Ziņojums par 1968.gada Briseles konvencijā par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komerclietās. Pieejams:

http://www.vvc.gov.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/dokumenti.html?folder=%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2F [Aplūkots 06.03.2013]

¹²⁸ Ženārs P. Ziņojums par 1968.gada Briseles konvencijā par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komerclietās. Pieejams:

http://www.vvc.gov.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/dokumenti.html?folder=%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2F [Aplūkots 06.03.2013]

vilcienos par galveno kritēriju jurisdikcijas noteikšanai atbilst tuvuma principam, uz kura ir balstīts, pirmkārt, jurisdikcijas noteikšana attiecībā uz bērniem Eiropas Savienībā. Tuvuma princips nav tulkojams tiešā nozīmē, kā valsts, kurā bērns faktiski atrodas, bet gan valsts, ar kuru bērnam ir visciešākā saikne. Un, otrkārt, uz tuvuma principu ir balstīta arī jurisdikcijas noteikšana laulātajiem pārrobežu laulības šķiršanas lietās, ar mērķi nodrošināt, ka laulātie pilnībā apzinās savas tiesības un spēj paredzēt likumus pēc kuriem tiktu šķirta viņu laulība.

Tādejādi tiesa, piemēram, vērtējot bērna pastāvīgo dzīvesvietu, kā vienīgo pamatu neņem vērā bērna vecāku atrašanās vietu, bet arī citus apstākļus, kas bērnam rada saikni ar valsti, tādēļ pēc autores domām bažas, ka pastāvīgās dzīvesvietas kā vienīgā kritērija noteikšana radītu jaunas problēmas saistībā ar jurisdikciju attiecībā uz tām personām, kuru domicils ir atkarīgs vai var būt atkarīgs no kādas citas personas domicila, nebija pamatotas.

Saskaņā ar Lielbritānijas likumdošanu šis valsts domicils tiek atzīts vienīgi, ja ar to ir „būtiska saikne”.¹²⁹

Domicila nozīme ir noteikt personas pastāvīgo dzīvesvietu un sasaistīt personu ar konkrētas valsts tiesību sistēmu.¹³⁰ Domicils sākumā ir vecāku noteiktais līdz persona izvēlas sev citu dzīvesvietu. Tātad domicila noteikšanai būtisks ir personas nodoms.

Briseles II bis regula nosaka, ka domicilam nav autonomi iztulkojama nozīme, tam ir tā nozīme, kuru tam piešķir Lielbritānijas un Īrijas nacionālie likumi.

Atšķirībā no Briseles II bis regulas, kur nav sniegti kritēriji kā noteikt pastāvīgo dzīvesvietu, 1968.gada Briseles konvencijā par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komercietās¹³¹ bija sniegti noteikumi, kas norādīja tiesību aktu, kas jāpiemēro domicila noteikšanai. Noteikumi noteica, ka, lai noteiktu, vai puses domicils ir dalībvalstī, kuras tiesā ir iesniegta lieta, tiesa piemēro savus tiesību aktus. Tātad tas attiecas uz situāciju, kad valsts tiesai ir jānosaka, vai personas domicils atrodas šajā valstī.

Ja puses domicils nav valstī, kuras tiesā ir iesniegta lieta, tad, lai noteiktu, vai puses domicils ir citā līgumslēdzējā valstī, tiesa piemēro attiecīgās valsts tiesību aktus. Šis nosacījums attiecas uz situāciju, ja tiesai ir jānosaka, vai personas domicils atrodas kādā citā dalībvalstī.

Vienas puses domicilu tomēr būtu jānosaka pēc viņa valsts likuma, ja pēc šī likuma viņa domicils ir atkarīgs no kādas citas personas vai kādas iestādes atrašanās vietas. Šis nosacījums

¹²⁹ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998, 13. Lpp.

¹³⁰ Maire Ni Shuilleabhain Cross – border divorce law Brussels II bis [b.v.] Oxford University press 2010, p.67.

¹³¹ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters 52.pants
Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41968A0927\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41968A0927(01):EN:HTML) [Aplūkots 06.03.2013]

attiecas uz situāciju, ja tiesai ir jānosaka, vai personas domicils ir atkarīgs no kādas citas personas domicila vai kādas iestādes atrašanās vietas.

Ne 1968.gada Briseles konvencijā par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komercietās, ne Briseles II bis regulā nav regulēta situācija, kad personas domicils atrodas ārpus Eiropas Savienības. Šajā gadījumā, atbilstoši starptautiskajām tiesībām, tiesai, kurā celta prasība, būtu jāpiemēro nacionālās valsts starptautisko privāttiesību normas.

Rezumējot visu iepriekš minēto, autore piekrīt Juridisko terminu vārdnīcas sniegtajam jēdziena „domicils” skaidrojumam¹³², kas nosaka, ka domicils ir kādas personas oficiālā dzīves vieta vai arī kāda uzņēmuma atrašanās vieta.

Šis skaidrojums atspoguļo pēc autores domām svarīgāko niansi jēdziena „domicils” skaidrojumā – oficiālā dzīvesvieta. Tātad domicils ir dzīvesvieta, ko persona oficiāli atzīst kā savu vienīgo dzīvesvietu, kuras vietas tiesības šai personai ir saistošas. Šāda dzīvesvieta personai var būt tikai viena. Šāda oficiāla dzīvesvieta ir nepieciešama, lai varētu personu piesaistīt kādai konkrētai teritorijai un tās tiesību sistēmai.

Autore pieļauj, ka līdz ar Eiropas Savienības paplašināšanos un Eiropas Savienības dalībvalstu „robežu atvēršanu” domicila jēdziens zaudēja savu nozīmi un lielāku nozīmi ieguva pastāvīgās dzīvesvietas jēdziens, kas pieļauj ne vienu vien dzīvesvietu. Tādejādi Eiropas Savienības tiesību akti tiek pielāgoti situācijai, kad Eiropas Savienības pilsoņi var brīvi pārvietoties Eiropas Savienībā un izveidot sev pastāvīgās dzīvesvietas dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Tādejādi arī tiesību akti piedāvā iespēju izvēlēties no vairākām pastāvīgajām dzīvesvietām, dodot priekšroku tai, kas konkrētajā tiesiskajā situācijā visvairāk ir saistīta ar risināmo tiesisko situāciju.

Šāds risinājums ir loģisks, ja pieļauj, ka Eiropas Savienība ir vienota organizācija, kuras viens no principiem ir nodrošināt personu brīvu pārvietošanos tās robežās. Tādejādi zūd nacionālo valstu un līdz ar to – vienas pastāvīgas dzīvesvietas – nozīme. Tāpat arī Eiropas Savienība kā vienota ekonomiska un politiska organizācija veic pasākumus, lai harmonizētu tās dalībvalstu dažādās tiesību sistēmas, kas arī būtu viens no faktoriem, kas veicinātu atteikšanos no domicila jēdziena.

Ņemot vērā to, ka Lielbritānijas tiesību sistēma krasāk atšķiras no pārējo dalībvalstu tiesību sistēmām, tad ir loģiski, ka šī valsts uzstāj uz domicila jēdziena saglabāšanu Eiropas Savienības tiesību aktos.

¹³² [b.a.] Juridisko terminu vārdnīca, Rīga: Kamene, 2002, 47. lpp.

3.3. Pilsonība

Briseles II bis regulā nav ieviests autonomas pilsonības jēdziens. Tātad saskaņā ar Eiropas Savienības tiesībām katra dalībvalsts nenoliedzami var pati brīvi noteikt kritērijus, uz kuriem pamatojoties tā piešķir pilsonību. Regulā nav arī teikts, kādas sekas var radīt dubultpilsonība.

F. Persano norāda, ka jēdziens „pilsonība” jāinterpretē autonomi – tikai autonoma interpretācija nodrošinās, ka visas dalībvalstis vienādi piemēros regulas piekritības noteikumus. Ja laulātajiem ir vairākas pilsonības, tad, nosakot piekritību saskaņā ar Briseles II bis regulas ¹³³ noteikumiem, jāņem vērā ne tikai biežāk izmantotā pilsonība. Saskaņā ar regulu piekritīgas ir tiesas visās tajās dalībvalstīs, kuru pilsonība laulātajiem ir kopīga.¹³⁴

1997. gada Eiropas konvencija par pilsonību¹³⁵ nosaka, ka "pilsonība" nozīmē tiesisku saikni starp personu un valsti un nenorāda uz personas etnisko izcelsmi. Katra valsts saskaņā ar savu likumdošanu pati nosaka, kas ir tās pilsoņi. Citām valstīm šī likumdošana jāatzīst, ciktāl tā atbilst piemērojamām starptautiskajām konvencijām, starptautiskajām paražu tiesībām un vispārāztītajiem tiesību principiem, kas attiecas uz pilsonību. Konvencija nosaka, ka ikvienas līgumslēdzējas valsts noteikumiem attiecībā uz pilsonību ir jābalstās četriem principiem:

- a) ikvienam ir tiesības uz pilsonību;
- b) jāvairās no bezvalstniecības;
- c) nevienam nedrīkst patvaļīgi atņemt viņa pilsonību;
- d) ne starp Līgumslēdzējas valsts pilsoni un ārvalstnieku noslēgta laulība, ne šādas laulības šķiršana, nedz arī pilsonības maiņa, ko izdara viens no laulātajiem laulības pastāvēšanas laikā, nedrīkst automātiski ietekmēt otra laulātā pilsonību.

Juridisko terminu vārdnīca sniedz šādu jēdziena „pilsonība” skaidrojumu – ar šo jēdzienu apzīmē personas, indivīda pilnu un atbildīgu, laikā un telpā noturīgu tiesisku, arī politisku saikni ar konkrētu valsti.¹³⁶

Attiecībā uz dubultās pilsonības jautājumiem jurisdikcijas normu piemērošanā laulības šķiršanas lietās Eiropas Savienības Tiesa spriedumā lietā C-168/08¹³⁷ nosprieda, ka gadījumā,

¹³³ Briseles II bis regulas 3.panta 1.punkta b)apakšpunkta noteikumi, kas nosaka, ka lietas, kas saistītas ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu un laulības atzīšanu par neesošu, piekrīt tās dalībvalsts tiesām, kuras valsts piederība ir abiem laulātajiem, vai, Apvienotās Karalistes un Īrijas gadījumā, kurā ir abu laulāto "domicils".

¹³⁴ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 06.03.2013]

¹³⁵ 1997. gada 14. maija Eiropas konvencija par pilsonību. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/regional/pilsonji.htm> [Aplūkots 06.03.2013]

¹³⁶ [b.a.] Juridisko terminu vārdnīca, Rīga: Kamene, 2002, 143. lpp.

¹³⁷ Eiropas Savienības 2009. gada 16. jūlija tiesas spriedums lietā C-168/08, Laszlo Hadadi vs Csilla Marta Mesko
Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5010b7fb9e5be4df9a0b3d627243f80>

jābūt kopīgai pilsonībai vai „domicilam”. Ieviešot iespēju, ka lietu var izskatīt tās valsts iestādes, kuras pilsonība ir abiem laulātajiem vai kurā tiem abiem ir „domicils”, nenozīmē, ka šis valsts tiesas var visos gadījumos pārbaudīt, vai ir izpildīts viens vai otrs no šiem kritērijiem. Atkarībā no savas tiesību sistēmas valstis pieņem vienu vai otru no šiem kritērijiem. Tādēļ tieši tāpat kā kopīga pilsonība varētu būt pieņemama Spānijai, „domicils” būs kritērijs, ko izmantos Apvienotā Karaliste un Īrija.¹⁴⁴

Konvencijā nav nekas teikts par dubultpilsonības sekām, tādēļ katras valsts tiesu iestādes attiecībā uz šo jautājumu piemēros attiecīgās valsts tiesību normas saskaņā ar vispārējiem Eiropas Savienības noteikumiem.¹⁴⁵ Daudzas valstis pamatojoties uz savām nacionālajām tiesībām izslēgtu otru pilsonību un ņemtu vērā tikai to pilsonību, ar kuru personai ir visciešākā saikne. Uz šo jautājumu atbildi sniedz Eiropas Savienības tiesas spriedums lietā Hadadi v Hadadi. Tiesa nosprieda¹⁴⁶, ka katrai valstij ir jāatzīst otras valsts piešķirtā pilsonība un jāpiemēro attiecīgie noteikumi. Tādejādi visām dalībvalstīm ir tiesības noteikt kritērijus pēc kādiem tā piešķir pilsonību, bet visām pārējām dalībvalstīm šī pilsonība ir jāatzīst.

Eiropas konvencija par pilsonību attiecībā uz vairāku valstu pilsonību norāda¹⁴⁷, ka valstīm ir jāatļauj bērniem, kuriem ir vairāku valstu pilsonības, kas automātiski iegūtas piedzimstot, šīs pilsonības saglabāt un jāatļauj citas pilsonības esamība saviem pilsoņiem, ja šo otru pilsonību tie ir automātiski ieguvuši apprecoties.

Par pilsonību un domicilu pastāv uzskats, ka personai var nebūt pilsonība, bet katrai personai noteikti ir domicils.¹⁴⁸ Tas izriet no tā, ka domicils attiecas uz personas dzīvesvietu, bet pilsonība ir personas tiesiska saikne ar valsti, kas var neizpausties pat kā reāla uzturēšanās šajā valstī. Pilsonības iegūšana saistīta ar tādiem apstākļiem kā piedzimšana kādā valstī, vai apprecēšanās ar kādas valsts pilsoni, vai personas vēlme iegūt pilsonību tādejādi arī izpildot papildu nosacījumus, ko katra valsts prasa, lai personai varētu piešķirt pilsonību. Šādi papildu

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

¹⁴³ Borasa A. Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usq=AFOjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

¹⁴⁴ Turpat

¹⁴⁵ Turpat

¹⁴⁶ Eiropas Savienības 2009. gada 16. jūlija tiesas spriedums lietā C-168/08, Laszlo Hadadi vs Csilla Marta Mesko. Pieejams:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5010b7fb9e5be4df9a0b3d627243f809a.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaheLe0?text=&docid=72471&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=486502> [Aplūkots 06.04.2013]

¹⁴⁷ 1997. gada 14. maija Eiropas konvencija par pilsonību. 14. pants. Pieejams:

<http://www.humanrights.lv/doc/regional/pilsonji.htm> [Aplūkots 06.03.2013]

¹⁴⁸ Maire Ni Shuilleabhain Cross – border divorce law Brussels II bis. [b.v.] Oxford University press 2010, p.73.

nosacījumi parasti ir valsts valodas zināšanu pārbaude, vēstures zināšanu pārbaude, Latvijā Satversmes zināšanu pārbaude, kā arī jādod uzticības solījums valstij.

Autore secina, ka pilsonība atšķirībā no domicila vai pastāvīgās dzīvesvietas nav saistīta tik ļoti ar personas dzīvesvietu, bet gan ar valsts tiesisko un politisko sistēmu. Kamēr Eiropas Savienība nav pilnībā unificējusi un radījusi vienotu tiesību sistēmu, kas visām dalībvalstīm ir saistoša, tikmēr katras dalībvalsts atsevišķākā pilsonība būs aktuāla, lai noteiktu kurai tiesību sistēmai pamatā pakļauta persona.

Salīdzinot pastāvīgās dzīvesvietas un domicila jēdzienus, autore secina, ka domicila jēdziens ir šaurāks, kā pastāvīgās dzīvesvietas jēdziens.

Sākotnēji pastāvīgās dzīvesvietas personai varēja būt vairākas un viena no tām varēja būt domicils.

Jēdzieniem ir šādas līdzības: faktiskā uzturēšanās valstī un nodoms tajā dzīvot, termiņš kādā persona atrodas valstī (ilgstoši, pārtraukti, nepārtraukti), tiesa, vērtējot vietas atbilstību šiem jēdzieniem, ņem vērā vietu, kur persona atrodas ilgāk, profesionālo un personīgo saikni, kas personu saista ar šo vietu.

Šiem jēdzieniem ir šādas atšķirības – domicilam lielāks uzsvars tiek likts uz nodomu un atrašanās ilgumu. Pagaidu mērķis apmesties kādā vietā vairāk attiecas uz pastāvīgo dzīvesvietu un domicils šajā gadījumā nemainās. Mainīt domicilu ir grūtāk, kā pastāvīgo dzīvesvietu.

Tomēr kā redzams jau Briseles II bis regulā, Eiropas Savienībā jēdzienu „domicils” sāk aizstāt ar jēdzienu „pastāvīgā dzīvesvieta”, par ko liecina arī tas, ka pēdējā laikā tiesas sliecas uz to, ka pastāvīgajai dzīvesvietai vajadzētu būt tikai vienai. Tas būtu skaidrojams ar to, ka Eiropas Savienības „atvērto robežu” politikas dēļ, Eiropas Savienības pilsoņi var būt oficiāli reģistrējuši domicilu kādā valstī, tomēr faktiski pastāvīgi dzīvo citā dalībvalstī. Tādejādi Eiropas Savienības tiesību akti norāda tomēr pastāvīgās dzīvesvietas pārākumu pār domicilu.

Autore secina, ka pastāvīgās dzīvesvietas jēdziens atšķiras no domicila ar to, ka nosakot pastāvīgo dzīvesvietu būtiskākais ir noteikt personas faktisko atrašanās vietu, bet, nosakot domicilu, būtisks uzsvars tiek likts uz personas nodomu uzturēties konkrētajā vietā.

IV NODAĻA

VECĀKU ATBILDĪBA

Briseles II bis regulu piemēro civillietās, kas saistītas ar vecāku atbildības iegūšanu, īstenošanu, deleģēšanu, ierobežošanu vai izbeigšanu un jo īpaši, kas saistītas ar uzraudzības tiesībā un saskarsmes tiesībām; aizbildnību, aizgādību un līdzīgiem tiesiskiem režīmiem; tādu personu vai iestāžu iecelšanu un funkcijām, kuras ir atbildīgas par bērnu pašu vai viņa īpašumu, pārstāv bērnu vai palīdz viņam; bērna nodošanu audžuģimenē vai ievietošanu aprūpes iestādē; bērna aizsardzības pasākumiem, kas saistīti ar bērna īpašuma pārvaldīšanu, glabāšanu vai atsavināšanu.

Regula gan neattiecas uz vecāku un bērnu attiecību nodibināšanu vai apstrīdēšanu; lēmumiem par adopciju, adopcijas sagatavošanas pasākumiem vai adopcijas atcelšanu; bērna uzvārdu un vārdiem; atbrīvošanu no vecāku atbildības; uzturēšanas pienākumiem; trastiem un mantošanu; pasākumiem, ko veic saistībā ar bērnu izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Jautājumus par vecāku atbildību regulē Briseles II bis regulas II nodaļa.

Attiecībā uz laulības šķiršanas lietām, kuras saistītas arī ar vecāku atbildības jautājumiem, Briseles II bis regula nosaka¹⁴⁹, ka dalībvalsts tiesām, kurām ir piekritīgs pieteikums par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanu par neesošu, ir piekritība visās lietās, kas attiecas uz vecāku atbildību, kura saistīta ar šo pieteikumu, ja vismaz vienam no laulātajiem ir vecāku atbildība par šo bērnu un lietu piekritību tiesām ir skaidri vai citādi nepārprotami pieņēmuši laulātie un personas, kurām ir vecāku atbildība, kad tiesā ir iesniegta prasība, un ja tas ir bērna interesēs.

Minētā piekritība izbeidzas, pirmkārt, gadījumā tiklīdz spriedums, ar kuru apmierina vai noraida prasību par laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu vai laulības atzīšanas par neesošu, ir stājies likumīgā spēkā. Otrkārt, piekritība izbeidzas, kad spriedums šajā lietā ir stājies likumīgā spēkā gadījumos, bet vēl nav izšķirts jautājums par vecāku atbildību. Un treškārt piekritība izbeidzas, kad tiesvedība par laulības šķiršanu tiek izbeigta cita iemesla dēļ.

Dalībvalsts tiesām ir arī piekritība attiecībā uz vecāku atbildību tiesas procesos, ja bērnam ir būtiska saikne ar attiecīgo dalībvalsti, jo īpaši, pamatojoties uz to, ka vienai no personām, kurām ir vecāku atbildība, pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī, vai ja bērns ir šīs

¹⁴⁹ 2003. gada 27. novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 12.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

dalībvalsts pilsonis un, ja tiesu piekritību ir skaidri vai citādi, nepārprotami pieņēmušas visas puses brīdī, kad tiesā ir iesniegta prasība, un ja tas ir bērna labākajās interesēs.

Briseles II bis regula nosaka, ka, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir tās trešās valsts teritorijā, kura nav līgumslēdzēja puse 1996. gada 19. oktobra Hāgas Konvencijai par piekritību, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību sakarā ar vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, piekritībai jābūt tai, kas ir bērna interesēs, jo īpaši, ja izrādās, ka nav iespējama tiesvedība attiecīgajā trešā valstī. Dalībvalsts tiesām ir piekritīgas lietas par vecāku atbildību par bērnu, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī brīdī, kad tiesā iesniegta prasība.

Tātad vecāku atbildības piekritības jautājumi, kas ietilpst laulības šķiršanas procesā, Eiropas Savienībā ir regulēti un pamatā piekritība ir tiesai, kurai ir piekritība arī laulības šķiršanas jautājumos.

Briseles II bis regulas preambulas 12.punktā noteikts, ka regulā noteiktais piekritības pamats lietās par vecāku atbildību ir izveidots, ņemot vērā bērna intereses, jo īpaši tuvuma kritēriju. Tas nozīmē, ka piekritība ir, pirmkārt, bērna pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstij, izņemot dažus gadījumus, kad pastāvīgā dzīvesvieta mainīta saskaņā ar vienošanos starp personām, kam ir vecāku atbildība. Tātad regulā noteikts, ka dalībvalsts tiesām ir piekritīgas lietas par vecāku atbildību par bērnu, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī brīdī, kad tiesā iesniegta prasība. Tāpat arī Briseles II bis regulas preambulas 13.punktā noteikts, ka bērna interesēs šī regula izņēmuma kārtā vai noteiktos apstākļos pieļauj to, ka tiesa, kurai ir piekritība, var nodot lietu citas dalībvalsts tiesai, ja šī tiesas atrašanās vieta ir labāka, lai izspriestu lietu. Tomēr tādā gadījumā otrai tiesai nedrīkstētu ļaut nodot lietu trešai tiesai.

Briseles II bis regulas preambulas 33.punkts nosaka, ka regulā atzītas pamattiesības un respektēti Eiropas Savienības Pamattiesību hartas principi. Jo īpaši, ar to tiek izdarīti centieni nodrošināt to bērna pamattiesību ievērošanu, kas noteiktas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. pantā.

Regulas 8.pants nosaka vispārējo piekritību, kas attiecas uz vecāku atbildību. Tas nosaka, ka dalībvalsts tiesām ir piekritīgas lietas par vecāku atbildību par bērnu, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir šajā dalībvalstī brīdī, kad tiesā iesniegta prasība. Vispārējos vilcienos, tiesai jānosaka bērna pastāvīgā dzīvesvieta uz to datumu, kurā ir iesniegta prasība. Ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir dalībvalstī, kurā atrodas tiesa, tiesa var, no dienas, kad tajā tiek iesniegta prasība, paziņot, ka tai ir jurisdikcija, pamatojoties uz Regulas Nr.2201/2003 8.panta pirmo daļu. Ja bērnam vairs nav pastāvīgā dzīvesvieta dalībvalstī, kurā atrodas tiesa, dienā, kad tiesā tiek iesniegta prasība, tad tiesa nevar atzīt, ka tai ir jurisdikcija pamatojoties uz Regulas Nr. 2201/2003 8.panta pirmo daļu. Tomēr tā varētu atzīt jurisdikciju pamatojoties uz

Regulas Nr. 2201/2003 9., 10., 12 vai 14.pantu vai noraidīt tās jurisdikciju pamatojoties uz 13. vai 15.pantu.¹⁵⁰

Regula nosaka, ka, ja bērns likumīgi pārvietojas no vienas dalībvalsts uz citu un iegūst tajā jaunu pastāvīgu dzīvesvietu, bērna iepriekšējās dzīvesvietas dalībvalsts tiesām, saglabājas piekritība trīs mēnešus pēc pārvietošanās, lai varētu labot tādu spriedumu par saskarsmes tiesībām, kas izdots šajā dalībvalstī pirms bērna pārvietošanās uz citu valsti, ja persona, kam atbilstoši spriedumam par saskarsmes tiesībām ir saskarsmes tiesības, turpina pastāvīgi dzīvot bērna iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstī.

Attiecībā uz gadījumiem, kad bērns ir nelikumīgi aizvests vai aizturēts, piekritība saglabājas tās dalībvalsts tiesām, kurā pirms nelikumīgās aizvešanas vai aizturēšanas bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta, kamēr bērns nav ieguvis pastāvīgo dzīvesvietu kādā citā dalībvalstī un kamēr visas personas, iestādes vai citas struktūras, kam ir uzraudzības tiesības, nav piekritušas aizvešanai vai aizturēšanai vai kamēr bērns vismaz vienu gadu nav dzīvojis minētajā citā dalībvalstī pēc brīža, kad persona, iestāde vai cita struktūra, kam ir uzraudzības tiesības, ir zinājusi vai kad tām vajadzēja zināt par bērna atrašanās vietu, un bērns nav iekārtojies savā jaunajā vidē un neizpildās viens no šādiem nosacījumiem:

1) viena gada laikā pēc tam, kad persona, kam ir uzraudzības tiesības, ir zinājusi vai tai vajadzēja zināt pat bērna atrašanās vietu, nekādas prasības par atdošanu nav iesniegtas kompetentajās tās dalībvalsts iestādēs, kurā bērns ir aizvests vai tiek aizturēts;

2) atpakaļatdošanas prasība, ko iesniegusi persona, kurai ir uzraudzības tiesības, ir atsaukta un jauna prasība nav iesniegta termiņā, kas noteikts 1) daļā;

3) lieta, ko izskata tiesa dalībvalstī, kurā bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta tieši pirms nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas, ir slēgta;

4) spriedumu par uzraudzību, kas neparedz bērna atpakaļatdošanu, ir izdevušas tās dalībvalsts tiesas, kurā bija bērna pastāvīgā dzīvesvieta tieši pirms nelikumīgas aizvešanas vai aizturēšanas.

Regulas 11.pants regulē bērna atpakaļatdošanas procedūru. Tajā noteikts, ka tiesa, kurai iesniegts pieteikums par bērna atpakaļatdošanu, rīkojas paātrināti tiesas procesos attiecībā uz šo pieteikumu, izmantojot ātrākās procedūras, kas paredzētās valsts tiesību aktos. Tiesai jāizdod spriedums ne vēlāk kā sešas nedēļas pēc pieteikuma iesniegšanas.

¹⁵⁰ View of Advocate General Cruz Villalón delivered on 6 December 2010. Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Case C-497/10 PPU. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=559898:cs&lang=en&list=559898:cs,516534:cs,501007:cs,498210:cs,496937:cs,492411:cs,487612:cs,490716:cs,457172:cs,413593:cs.&pos=1&page=2&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [Aplūkots 06.03.2013]

Ja nevar noskaidrot bērna pastāvīgo dzīvesvietu un nevar noteikt piekritību, pamatojoties uz 12. pantu, piekritība ir tās dalībvalsts tiesām, kurā atrodas bērns. Šo noteikumu piemēro arī bēgļu bērniem vai bērniem, kas starptautiski pārvietoti viņu valstī notiekošo nemieru dēļ.

Regulas 14.pants nosaka pārējās piekritības piemērošanu - ja dalībvalsts tiesām nav piekritības saskaņā ar 8. līdz 13. pantu, piekritību katrā dalībvalstī nosaka šīs valsts tiesību akti.

Pārējā piekritība ir atkarīga no katras valsts tiesību aktiem, bet par to var būt runa tikai tad, ja bērns nedz pastāvīgi dzīvo, nedz arī atrodas kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm un ja nav piemērojama nedz 12.pantā noteiktā piekritība, kuras pamatā ir pušu autonomija, nedz 9.pantā noteiktā piekritība, pamatojoties uz bērna iepriekšējo pastāvīgo dzīvesvietu.¹⁵¹

12. panta 1.punkta noteikumi ir tipiski pušu autonomijas noteikumi, jo tajos ir noteikts, ka visām „personām, kurām ir vecāku atbildība,” ir jāpiekrīt tam, ka jautājumus, kas attiecas uz vecāku atbildību izskata tā pati tiesa, kas izskata attiecīgo laulības lietu. Šķiet, pareizi, ka tad, ja visas personas, kam ir vecāku atbildība, ir tieši vai kā citādi nepārprotami piekritušas tam, ka vecāku atbildības jautājumus izskata viņu tiesa, tieši šī tiesa īsteno arī piekritību. Tiesai būtu jāvar secināt, ka attiecīgajā situācijā šāds risinājums ir arī „bērna interesēs”.¹⁵²

Regulas 12.panta 3.punktā paredzēta citāda pušu autonomija. Pirmkārt tā nav saistīta ar tiesvedību laulības lietās un, otrkārt, saskaņā ar šo noteikumu par piekritību jāvienojas tikai tiesvedības „pusēm”. Tātad iespējams, ka kāda no personām, kurām ir vecāku atbildība, nav tiesvedības puse un līdz ar to nav piekritusi tam, ka vecāku atbildības jautājumi ir jāizskata tieši šai tiesai. Tādos gadījumos tiesai nevajadzētu pieņemt, ka izskatot šo lietu tā rīkotos „bērna interesēs”; tai drīzāk jāapsver vai ir kādas personas, kurām ir vecāku atbildība, bet kuras nav izskatāmās lietas dalībnieki un vai bērna interesēs nevarētu būt šīs lietas izskatīšana tiesā, kurā arī minētās personas būtu iesaistītas lietas izskatīšanā.¹⁵³

Briseles II bis regulas jurisdikcijas noteikumi sagatavoti tā, lai tiktu ievērotas bērnu intereses. Tajā nostiprināti divi piekritības veidi – vispārējā piekritībā, kas nosaka, ka jurisdikcija ir tās valsts tiesai, kurā ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta un otra piekritība ir balstīta uz tuvības principu, kas nosaka, ka jurisdikcija būs tiesai, kurai vistuvāk atrodas bērns. Šie piekritības veidi nav atkarīgi no tiesas uzskata par bērna interesēm.¹⁵⁴ Tiesas spriešanai par bērna interesēm atstāts Regulas 15.pantā minētais gadījums. Tajā noteikts, ka izņēmuma kārtā dalībvalsts tiesas, kurām ir piekritība pēc būtības, ja tās uzskata, ka citas tās dalībvalsts tiesa,

¹⁵¹ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams; <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 06.04.2013]

¹⁵² Turpat

¹⁵³ Turpat

¹⁵⁴ Turpat

ar kuru bērnam ir īpaša saikne, ir labākā atrašanās vietā tiesas spriešanai vai atsevišķas lietas daļas izskatīšanai, un ja tas ir bērna interesēs var vai nu aicināt puses iesniegt prasību citas dalībvalsts tiesā saskaņā vai lūgt citas dalībvalsts tiesu pieņemt piekritību.

Šo noteikumu piemēro pēc pieteikuma saņemšanas no kādas puses vai pēc pašas tiesas ierosmes, vai pēc pieteikuma saņemšanas no citas tās dalībvalsts tiesas, ar kuru bērnam ir īpaša saikne¹⁵⁵.

Īstenoto lietas nodošanu pēc tiesas ierosmes vai pēc citas dalībvalsts tiesas pieteikuma saņemšanas jāpieņem vismaz vienai no pusēm.

Regulā ir noteikts, ka, ka bērnam ir īpaša saikne ar dalībvalsti, ja šī dalībvalsts ir kļuvusi par bērna pastāvīgo dzīvesvietu pēc tam, kad tiesā iesniegta prasība; vai ir bērna iepriekšējā pastāvīgā dzīvesvieta; vai ir bērna pilsonības vieta; vai ir tās personas pastāvīgā dzīvesvieta, kurai ir vecāku atbildība; vai ir vieta, kurā atrodas bērna īpašums, un ja lieta ir saistīta ar bērna aizsardzības pasākumiem, kuri attiecas uz šī īpašuma pārvaldīšanu, saglabāšanu vai atsavināšanu.¹⁵⁶

Regulas 15.panta noteikumi tiesām nodrošina zināmu rīcības brīvību atteikties no piekritības īstenošanas par labu tiesai, kurai ir īpaša saikne ar bērnu, ja tā uzskata, ka lietas nodošana būtu „bērna interesēs”. Tomēr tiesas rīcības brīvība nav neierobežota. Tā šādi var rīkoties tikai tad, ja lietas nodošanai piekrīt vismaz viena no pusēm, un tai jāturpina īstenot piekritību, ja tiesa kurai tā ir mēģinājusi nodot lietas izskatīšanu, šo lietu nepieņem. Šo noteikumu par lietas piekritības nodošanu paredzēts piemērot izņēmuma gadījumos un tiesa, kurai lieta ir nodota, nedrīkst to nodot tālāk trešajai tiesai.¹⁵⁷

Ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir tās trešās valsts teritorijā, kura nav līgumslēdzēja puse 1996. gada 19. oktobra Hāgas Konvencijai par piekritību, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību sakarā ar vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, piekritībai jābūt tai, kas ir bērna interesēs, jo īpaši, ja izrādās, ka nav iespējama tiesvedība attiecīgajā trešā valstī.

Briseles II bis regulā nav ietvertas normas par vecāku atbildības lietās piemērojamo likumu.

Arī Eiropas Savienības Roma III regula, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai nosaka, ka regula

¹⁵⁵ 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 15.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

¹⁵⁶ Turpat. 15.panta 3.punkts

¹⁵⁷ Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [Aplūkots 06.04.2013]

vispār neattiecas uz jautājumiem, kas saistīti ar bērniem. Šajā regulā noteikts¹⁵⁸, ka regulu nepiemēro vecāku atbildības jautājumiem, pat ja tie rodas kā iepriekš izlemjami jautājumi laulības šķiršanas vai laulāto atšķiršanas tiesvedības kontekstā.

Teorētiski Latvijas tiesiskās palīdzības līgumi ar Poliju¹⁵⁹, Lietuvu un Igauniju¹⁶⁰ būtu piemērojami, nosakot vecāku atbildības lietās piemērojamo likumu, t.i., par to, kuras no līgumslēdzējām valstīm likums ir jāpiemēro. Tomēr šis jautājums ir atrisināts savādāk - Polija, Latvija, Lietuva un Igaunija ir izvēlējušās deklarēt, ka tās vecāku atbildības lietās piemērojamo likumu noteiks saskaņā ar Hāgas 1996.gada konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem¹⁶¹. Līdz ar to Latvijas tiesiskās palīdzības līgumi ar Poliju, Lietuvu un Igauniju nav arī piemērojami, nosakot vecāku atbildības lietās piemērojamo likumi, tā vietā, ja vecāku atbildības lieta skar Latviju un Poliju vai Lietuvu, vai Igauniju ir piemērojama Hāgas 1996.gada konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem.

Hāgas 1996.gada konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem attiecas uz bērniem no dzimšanas brīža līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai¹⁶².

2008. gada 5. jūnijā Eiropas Savienības Padome pieņēma lēmumu 2008/431/EK¹⁶³, ar ko pilnvaro dažas dalībvalstis Eiropas Kopienas interesēs ratificēt 1996. gada Hāgas Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem vai tai pievienoties, kā arī pilnvaro dažas

¹⁵⁸ 2010.gada 20.decembra Eiropas Savienības regula Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. 1.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:LV:PDF> [Aplūkots 13.04.2013]

¹⁵⁹ 23.02.1994. starptautisks dokuments "Līgums starp Latvijas Republiku un Polijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=209509>[Aplūkots 06.04.2013]

¹⁶⁰ 11.11.1992. starptautisks dokuments "Līgums par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām starp Latvijas Republiku, Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku". Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=8977> [aplūkots 10.05.2012.]

¹⁶¹ Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=67808> [Aplūkots 20.04.2013]

¹⁶² Turpat. 2.pants.

¹⁶³ 2008. gada 5. jūnija Eiropas Savienības Padomes lēmums 2008/431/EK ar ko pilnvaro dažas dalībvalstis Eiropas Kopienas interesēs ratificēt 1996. gada Hāgas Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem vai tai pievienoties, kā arī pilnvaro dažas dalībvalstis nākt klajā ar deklarāciju par Kopienas tiesību aktu attiecīgu iekšēju noteikumu piemērošanu - Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0036:01:lv:HTML> [Aplūkots 20.04.2013]

dalībvalstis nākt klajā ar deklarāciju par Kopienas tiesību aktu attiecīgu iekšēju noteikumu piemērošanu. Līdz ar to Eiropas Savienības dalībvalstu starpā lielā mērā būs piemērojama šī konvencija.

Saskaņā ar šo konvenciju tās puses var būt tikai suverēnas valstis. Šā iemesla dēļ Eiropas Savienība nevar to ratificēt vai tai pievienoties.¹⁶⁴

Konvencija nosaka, ka tiesa, kurai ir jurisdikcija skatīt lietu, kas saistīta ar vecāku atbildību, piemēro tiesas valsts aktus. Mērķis ar kādu veidots šis nosacījums ir tāds, ka tiesa vislabāk pārzina savas valsts tiesību normas, līdz ar to vislabāk spēs piemērot tieši šos aktus.¹⁶⁵ Lietās, kas saistītas ar bērniem, tiesu kompetence ir ļoti svarīgs apstāklis.

Ja tas ir vajadzīgs bērna personas vai īpašuma aizsardzībai, tad izņēmuma gadījumos tomēr var piemērot vai ņemt vērā tādas citas valsts tiesību aktus, ar kuru attiecīgajiem apstākļiem ir nozīmīga saistība.

Ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta mainās, pārceļoties uz kādu citu līgumslēdzēju valsti, tad iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas valstī veikto pasākumu turpmāko īstenošanu reglamentē šīs citas valsts tiesību akti.

Pārrobežu tiesvedības civillietās jautājumi, kas saistīti ar laulības šķiršanu, laulāto atšķiršanu un laulības atzīšanu par neesošu, un par abu laulāto vecāku atbildību pār bērniem, tika unificēti Briseles II bis regulā, kas novērsa Briseles II regulas trūkumus.¹⁶⁶ Būtiskākās atšķirības abās Regulās ir attiecībā uz lietām pār vecāku atbildību par bērniem.

Priekšlikumā, kas ir pamatā Roma III regulai, noteikts, ka laulātajiem būtu jābūt iespējai izvēlēties tās valsts tiesības, ar kuru tiem ir īpaša saistība, vai *lex fori* kā laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamās tiesības. Laulāto izvēlētajām tiesībām ir jābūt saskaņā ar Līgumos un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteiktajām pamattiesībām. Iespēja izvēlēties laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamās tiesības nedrīkstētu nelabvēlīgi ietekmēt vissvarīgākās – bērna intereses.¹⁶⁷

Eiropas Savienībā materiālās normas, kas piemērojamas attiecībā uz vecāku atbildību regulē Hāgas konvencija, protams, tikai tām valstīm, kas tai ir pievienojušās. Bet jāatzīst, ka

¹⁶⁴ Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=67808> [Aplūkots 20.04.2013]

¹⁶⁵ Lagarde P. Explanatory report on Convention on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and co-operation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children. Pieejams: <http://www.hcch.net/upload/expl34.pdf> [Aplūkots 20.04.2013]

¹⁶⁶ 2003. gada 27. novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 15.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

¹⁶⁷ Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojāmām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

Hāgas konvencijai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem ir pievienojušās lielākā daļa Eiropas Savienības valstu.¹⁶⁸

Vecāku atbildība ir sarežģīts jautājums, jo dažu valstu tiesību sistēmās pastāv prasība, kas nosaka, ka nolēmumam laulības lietās ir jāietver arī vecāku atbildības jautājumi, bet citu valstu tiesību sistēmās laulības lietu un bērnu aizsardzības jautājumi ir pilnībā nošķirti, tas ir, spriedumam laulības lietā nav katrā ziņā jāietver jautājumi, kas saistīti ar vecāku atbildību, un tajā var pat būt noteikts, ka šie jautājumi izlemjami citās iestādēs. Šā iemesla dēļ bija grūti panākt, lai visas valstis pieņemtu Briseles II konvencijas projektu, kurā bija noteikts, ka jautājumi par vecāku atbildību ir iekļauti Briseles konvencijā, nevis atstāti kāda cita tiesību akta ziņā, kā sākotnēji ierosināja dažas delegācijas.¹⁶⁹

Jēdziens „vecāku atbildība” rada noteiktas problēmas, jo tas jādefinē saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību sistēmu, kurā šī atbildība tiek aplūkota.

Tomēr termins „vecāku atbildība”, ko dažām valstīm ir grūti iztulkot, ir atrodams arī dažādās starptautiskajās konvencijās, tostarp arī 1996. gada Hāgas konvencijā, un tāpēc tam piemīt vienotības potenciāls.¹⁷⁰ Hāgas Konvencijā termins "vecāku atbildība" ir vecāku vara vai citas līdzīgas atbildības attiecības, kas nosaka vecāku, aizbildņu vai citu likumīgo pārstāvju tiesības, pilnvaras un pienākumus attiecībā uz bērna personu vai īpašumu.¹⁷¹ Briseles II bis regulā ar terminu "vecāku atbildība" saprot visas tiesības un pienākumus attiecībā uz bērna personu vai bērna īpašumu, kuras piešķir fiziskai vai juridiskai personai ar spriedumu, likumu izpildi vai nolīgumu, kam ir juridisks spēks. Jēdziens ietver uzraudzības tiesības un saskarsmes tiesības.¹⁷² Briseles II bis regulas minētajā skaidrojumā uzsvērtas uzraudzības un saskarsmes tiesības, jo šī regula regulē tieši laulības šķiršanas jautājumus, tādēļ uzmanība vērsta arī uz vecāku tiesību sadali attiecībā uz atbildību par bērnu.

¹⁶⁸ Hāgas konvencijai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem ir pievienojušās šādas Eiropas Savienības dalībvalstis: Beļģija, Vācija, Īrija, Grieķija, Spānija, Francija, Itālija, Kipra, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Somija, Zviedrija, Lielbritānija, Bulgārija, Kipra, Latvija, Malta, Nīderlande un Polija.

¹⁶⁹ Borasa A. Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&ccd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebF0cz74QTus4GwCw&usq=AFOjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

¹⁷⁰ Turpat.

¹⁷¹ Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. 1.pants. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=67808> [Aplūkots 20.04.2013]

¹⁷² 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. 2.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML> [Aplūkots 03.03.2013]

Vēl viens problēmjautājums bija saistīts ar to, ka bija jānosaka, uz kuriem bērniem šis noteikums attiecas. Virsroku guva viedoklis, ka konvencijai jāattiecas tikai uz abu laulāto bērniem, jo runa ir par pasākumiem attiecībā uz vecāku atbildību, kurus veic ciešā saistībā ar tiesvedību lietās par laulības šķiršanu, laulāto šķirtību vai laulības atzīšanu par neesošu. Šis viedoklis guva pārsvaru, jo neietekmē kādā citā dalībvalstī dzīvojoša tēva vai mātes pamattiesības.¹⁷³

Autore secina, ka vecāku atbildības lietās, kas saistītas ar laulības šķiršanu, Eiropas Savienībā nav vienota tiesību akta, kas regulē piemērojamo likumu. Ir tikai 1996.gada Hāgas Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kurai tomēr nav pievienojušās visas Eiropas Savienības dalībvalstis. Šajā konvencijā nostiprināts princips, ka bērna tiesības tiek izskatītas bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī pēc šīs valsts likuma.

Briseles II bis regula nosaka, ka jautājumus par vecāku atbildību, kas saistīti ar laulības šķiršanu skata tiesa, kurai piekrīt laulības šķiršanas lieta.

Pretrunas var rasties gadījumā, ja laulības šķiršana notiek valstī, kas nav bērna pastāvīgā dzīvesvieta un piemērojot tādas valsts tiesības, kas nav bērna pastāvīgā dzīvesvietas likums. Ņemot vērā, ka vecāku atbildības jautājumi cieši saistīti ar bērna tiesībām, būtu nepieciešams Eiropas Savienības vienots normatīvs akts par vecāku atbildības jautājumu, kas saistīti ar laulības šķiršanu, izšķiršanu tiesā.

Tāpat autore secina, ka dodot iespēju laulātajiem vienoties par laulības šķiršanai piemērojamo jurisdikciju, īpaša uzmanība jāpievērš arī, lai izvēlēta jurisdikcija, nelabvēlīgi neietekmētu bērna intereses, ņemot vērā to, ka pašreiz vecāku atbildības jautājumus skata tā tiesa, kura skata laulības šķiršanas lietu.

¹⁷³ Borasa A.Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2FExplanatory_Report_Matrimonial_matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usg=AFQjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [Aplūkots 06.03.2013]

KOPSAVILKUMS

1. Jurisdikcijas normas nepieciešams noregulēt starptautiski, lai iesaistītās puses zinātu, kurā tiesā tiesiskais jautājums risināms un tiesas spriedumu atzītu arī citas valstis. Noregulējot jurisdikcijas normas starptautiski, tiek novērsta situācija, kad vienlaicīgi vairākās valstīs tiek taisīti spriedumi vienā un tajā pašā lietā un spriedumus neatzīst citās valstīs, kā tikai tiesas valstī. Tādēļ Eiropas Savienībā kā organizācijā, kas sastāv no daudzām dalībvalstīm, tiek unificēti jurisdikcijas jautājumi, radot tiesisko noteiktību un drošību.

2. Normu kolīzija veidojusies starptautisko tiesisko attiecību attīstības gaitā, lai risinātu tiesiskos jautājumus, kas saistīti ar ārvalsts elementu. Tomēr vērojams, ka pēdējā laikā Eiropas Savienība strādā pie dalībvalstu likumu, kas skar būtiskākos tiesiskos jautājumus, harmonizēšanas, tādejādi skaidri nosakot likumu, kas piemērojams konkrētā situācijā un kolīziju normu piemērošanu tādejādi atstājot uz gadījumiem, kas saistīti ar kādu trešo valsti, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts.

3. Jurisdikcijas pamatus nav nepieciešams Briseles II bis regulā noteikt prioritārā secībā. Ja nosakot piemērojamo likumu hierarhiskā kārtībā tiek radīta tiesiskā noteiktība un drošība, tad jurisdikcijas noteikšana tomēr ir saistīta ar faktisko atrašanos tiesas valstī, jo, lai aizstāvētu savas intereses pusei nepieciešams ierasties uz tiesas sēdēm, kā arī pārzināt tiesas valodu un nodrošināt sev aizstāvību. Pārrobežu laulības šķiršanas gadījumi bieži ir saistīti ar laulātā pārceļšanos uz citu valsti, kas nozīmē, ka nav iespējams paredzēt un noteikt prioritāro tiesas valsti, kura būtu abām pusēm vispiemērotākā.

4. Nav īstenots projekts par iespēju laulātajiem vienoties pat laulības šķiršanai piemērojamo jurisdikciju. Iespējamās situācijas, kad kāds laulātais nevar pilnvērtīgi aizstāvēt savas tiesības, piemēram, gadījumos, kad laulātais tiesas valstī neuzturas, vai nepārzina valodu, vai arī tiesai ir jāpiemēro citas valsts tiesības, kurās šī tiesa neorientējas tik labi kā savas valsts tiesībās. Iespēju vienoties par jurisdikciju būtu nepieciešams ieviest, lai nodrošinātu, ka nepastāv pušu sacensība attiecībā uz tiesas izvēli. Šādu vienošanos var arī ierobežot, par pamatu ņemot ciešas saiknes ar tiesas valsti principu.

5. Kā redzams Briseles II bis regulā un Roma III regulā, Eiropas Savienībā jēdzienu „domicils” sāk aizstāt ar jēdzienu „pastāvīgā dzīvesvieta”, par ko liecina arī tas, ka pēdējā laikā tiesas sliecas uz to, ka pastāvīgajai dzīvesvietai vajadzētu būt tikai vienai. Tas būtu skaidrojams ar to, ka Eiropas Savienības „atvērto robežu” politikas dēļ Eiropas Savienības pilsoņi var būt oficiāli reģistrējuši domicilu kādā valstī, tomēr faktiski pastāvīgi dzīvo citā

dalībvalstī. Tādejādi Eiropas Savienības tiesību aktos vērojama domicila aizstāšana ar pastāvīgās dzīvesvietas jēdzienu.

6. Pastāvīgās dzīvesvietas jēdziens atšķiras no domicila ar to, ka, nosakot pastāvīgo dzīvesvietu, būtiskākais ir noteikt personas faktisko atrašanās vietu, bet, nosakot domicilu, būtisks uzsvars tiek likts uz personas nodomu uzturēties konkrētajā vietā.

7. Vecāku atbildības lietās, kas saistītas ar laulības šķiršanu, Eiropas Savienībā nav vienota tiesību akta, kas regulē piemērojamo likumu. Pretrunas var rasties gadījumā, ja laulības šķiršana notiek valstī, kas nav bērna pastāvīgā dzīvesvieta un piemērojot tādas valsts tiesības, kas nav bērna pastāvīgā dzīvesvietas likums. Ņemot vērā, ka vecāku atbildības jautājumi cieši saistīti ar bērna tiesībām, būtu nepieciešams Eiropas Savienības vienots normatīvs akts par vecāku atbildības jautājumiem, kas saistīti ar laulības šķiršanu, izšķiršanu tiesā.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

LITERATŪRA

1. Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. [b.v.] Zvaigzne ABC 1998;
2. C.M.V. Clarkson&Jonathan Hill. The Conflict of Laws. Oxford University Press 2011;
3. Family unisons in private international law, Kurt Siehr, T.M.C. Asser Instituut and Contributors, 2003;
4. Maire Ni Shuilleabhain Cross – border divorce law Brussels II bis Oxford University press 2010;
5. Siehr K. Family unisons in private international law, [b.v.] T.M.C. Asser Instituut and Contributors, 2003;
6. S.M. Cretney, DCL, FBA, J.M. Masson, MA, PhD and R.Bailey-Harris, MA, BCL. Principles of family law. Sweet& Maxwell. London, 2003;
7. Ермолдев В.Г., Сиваков О.В. Международное частное право. Москва 2000;
8. [b.a.] Svešvārdu vārdnīca, [b.v.] Jumava, 1999;
9. [b.a.] Juridisko terminu vārdnīca, Rīga: Kamene, 2002;
10. [b.a.] Svešvārdu vārdnīca, [b.v.] Norden, 1996;
11. [b.a.] Ilustrētā svešvārdu vārdnīca, [b.v.] Avots, 2005;

ATSEVIŠĶI RAKSTI INTERNETĀ

12. Jurisdikcija un nolēmumu atzīšana un izpilde pārrobežu ģimenes lietās. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/jnaipgl.pdf> [aplūkots 10.05.2012.]
13. Graewert T. Conflicting laws and jurisdictions in the dispute settlement process of regional trade agreements and the WTO. Pieejams: http://www.law.ntu.edu.tw/center/wto/project/admin/SharePics/A_03_05%20pp%20287_Tim_Graewert.pdf [Aplūkots 13.04.2013.]

PERIODIKA

14. Mieriņa A. Starptautisko privāttiesību attīstības tendences globalizācijas laikmetā. Jurista vārds, 2011. 23.augusts, nr.34.

NORMATĪVIE AKTI

15. 1902 Marriage Convention Pieejams:
http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=13 [aplūkots 10.04.2013.]
16. Convention of 12 June 1902 relating to the settlement of the conflict of laws and jurisdictions as regards to divorce and separation, Hague Conference on Private International Law. Pieejams:http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=14 [aplūkots 10.04.2013.]
17. Convention du 17 juillet 1905 concernant les conflits de lois relatifs aux effets du mariage sur les droits et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels et sur les biens des époux Pieejams:http://www.hcch.net/index_es.php?act=text.display&tid=17 [aplūkots 10.04.2013.]
18. Hague Conference on private international law. Convention on recognition of divorces and legal separations. Pieejams: <http://www.hcch.net/upload/exp118e.pdf> [aplūkots 10.04.2013.]
19. 19.10.1996. "Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem". Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=67808> [aplūkots 10.04.2013.]
20. 1997.gada 14.maija Eiropas konvencija par pilsonību. Pieejams:
<http://www.humanrights.lv/doc/regional/pilsonji.htm> [aplūkots 20.04.2013.]
21. Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. Pieejams:
<http://www.likumi.lv/doc.php?id=67808> [Aplūkots 20.04.2013]
22. Konvencija, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām. Pieejams:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922%2802%29:LV:HTML> [Aplūkots 20.05.2012]
23. Treaty of amsterdam amending the treaty on european union, the treaties establishing the european communities and related acts. Official Journal C 340, 10 November 1997. Pieejams:
<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> [Aplūkots:12.04.2012.]

24. Līgums par Eiropas Savienības darbību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF>
[Aplūkots 12.04.2012.]
25. 2010.gada 20.decembra Eiropas Savienības regula Nr. 1259/2010, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:LV:PDF>
[Aplūkots 13.04.2013]
26. 2003. gada 27.novembra Eiropas Savienības regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LV:HTML>
[Aplūkots 03.03.2013]
27. 2000. gada 29. maija Eiropas Savienības regula Nr. 1347/2000 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par abu laulāto vecāku atbildību par bērniem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:160:0019:01:LV:HTML>
[Aplūkots 03.03.2013]
28. Eiropas Savienības regula (ES) Nr. 1259/2010 (2010. gada 20. decembris), ar kuru īsteno ciešāku sadarbību attiecībā uz tiesību aktiem, kas piemērojami laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:343:0010:0016:LV:PDF>
[Aplūkots 23.08.2012]
29. 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41968A0927\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41968A0927(01):EN:HTML)
[Aplūkots 06.03.2013]
30. 19.10.1995. likums "Par Latvijas Republikas un Ukrainas līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=52763> [aplūkots 10.05.2012.]
31. 26.01.1995. likums "Par līgumu starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=33834> [aplūkots 10.05.2012.]
32. 03.02.1993. starptautisks dokuments "Līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un

- krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=16035&from=off> [aplūkots 10.05.2012.]
33. 19.09.1996. likums "Par līgumu starp Latvijas Republiku un Uzbekistānas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās" Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=40614> [aplūkots 10.05.2012.]
34. 11.11.1992. starptautisks dokuments "Līgums par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām starp Latvijas Republiku, Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku". Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=8977> [aplūkots 10.05.2012.]
35. 23.02.1994. starptautisks dokuments "Līgums starp Latvijas Republiku un Polijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās". Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=209509> [aplūkots 10.04.2013.]

JURIDISKĀS PRAKSES MATERIĀLI

36. Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.decembra spriedums Lietā Nr.A42494008 SKA-730/2010. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/archive/department3/2010/ska_730_2010.pdf [aplūkots 10.04.2013.]
37. Case 49/71: Hagen v Einfuhr und Vorratsstelle Getreide [1973], para 6., the Access to European Union Law. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61971J0049:EN:HTML> [Aplūkots 06.03.2013]
38. Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 25 February 1999. Robin Swaddling v Adjudication Officer. Case C-90/97. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61997J0090 [Aplūkots 06.03.2013]
39. Judgment of the Court of 22 December 2010. Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Case C-497/10 PPU. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=554029:cs&lang=en&list=704406:cs,697314:cs,692218:cs,689546:cs,688207:cs,678526:cs,677845:cs,647183:cs,560308:cs,554029:cs,&pos=10&page=1&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [Aplūkots 06.03.2013]
40. Eiropas Savienības 2009.gada 16.jūlija tiesas spriedums lietā C-168/08, Laszlo Hadadi vs Csilla Marta Mesko. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5010b7fb9e5b>

[e4df9a0b3d627243f809a.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaheLe0?text=&docid=72471&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=486502](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT) [Aplūkots 06.04.2013]

41. Eiropas Savienības tiesas 2007.gada 29.novembra tiesas spriedums lietā Nr. C-68/07 Kerstin Sundelind Lopez vs Miguel Enrique Lopez Lizazo. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=70753&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=486952> [Aplūkots 06.04.2013]

INTERNETA RESURSI

42. Alerijas Borasas Paskaidrojuma ziņojums par Konvenciju par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kas izstrādāta uz Līguma par Eiropas Savienību K3. panta pamata. Pieejams: http://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0C4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vvc.gov.lv%2Fexport%2Fsites%2Fdefault%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi%20no%20angļu%20val%2FPaskaidrojoshie%20zinojumi%2FExplanatory%20Report%20Matrimonial%20matters.doc&ei=lvZnUebFOcz74QTus4GwCw&usg=AFQjCNGRB7LH4QbDfEiMkkJbAf7UWb4DBg&sig2=JpR3CSF-5WFH70Td1_tQWA [aplūkots 10.04.2013.]
43. ZAĻĀ GRĀMATA par laulības šķiršanai piemērojamiem tiesību aktiem un jurisdikciju. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lv/com/2005/com2005_00821v01.pdf [aplūkots 10.05.2012.]
44. Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla mājas lapa. Pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lv.htm#PrivIntLaw [aplūkots 24.09.2012]
45. Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas mājas lapa. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/sadarbiba/jurisdikcija-parrobezu-lietas.html> [Aplūkots 16.07.2012.]
46. Priekšlikums Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006PC0399:LV:NOT> [Aplūkots 13.04.2013]

47. Eiropas Parlamenta mājas lapa.
<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lv/00b82c7869/Līgumi-un-Eiropas-Parlaments.html> [aplūkots 10.04.2013.]
48. Raksts par ciešākas sadarbības mehānismu. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-917_lv.htm [aplūkots 10.04.2013.]
49. Ģenerālvokātes Julianas Kokotes [juliane kokott] secinājumos, kas sniegti 2009. gada 12. martā lietā C-168/08 Iaszlo Hadadi (Hadady) pret Csilla Marta Mesko, laulātā Hadadi (Hadady). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0168:LV:HTML> [aplūkots 10.04.2013.]
50. Ģenerālvokātes Cruz Villalón ziņojums 2010.gada 6.decembra par lietu Barbara Mercredi v Richard Chaffe Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=559898:cs&lang=en&list=559898:cs,516534:cs,501007:cs,498210:cs,496937:cs,492411:cs,487612:cs,490716:cs,457172:cs,413593:cs,&pos=1&page=2&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte> [aplūkots 10.04.2013.]
51. P. Ženārs ziņojums par 1968.gada Briseles konvenciju par jurisdikciju un tiesas spriedumu piespiedu izpildīšanu civilajās un komercietās. Pieejams:http://www.vvc.gov.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/dokumenti.html?folder=%2Fdocs%2FSTA%2FTulkojumi_no_anglju_val%2FPaskaidrojoshie_zinojumi%2F [aplūkots 10.04.2013.]
52. 2008. gada 5. jūnija Eiropas Savienības Padomes lēmums 2008/431/EK ar ko pilnvaro dažas dalībvalstis Eiropas Kopienas interesēs ratificēt 1996. gada Hāgas Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem vai tai pievienoties, kā arī pilnvaro dažas dalībvalstis nākt klajā ar deklarāciju par Kopienas tiesību aktu attiecīgu iekšēju noteikumu piemērošanu - Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. Pieejams:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0036:01:lv:HTML> [aplūkots 10.04.2013.]
53. Eiropas Parlamenta mājas lapa. Māstrihtas un Amsterdamas līgumi. Pieejams: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lv/FTU_1.1.3.pdf [Aplūkots 13.04.2013]
54. View of Advocate General Cruz Villalón delivered on 6 December 2010. Barbara Mercredi v Richard Chaffe. Case C-497/10 PPU. Pieejams: <http://eur->

lex.europa.eu/Notice.do?val=559898:cs&lang=en&list=559898:cs,516534:cs,501007:cs,498210:cs,496937:cs,492411:cs,487612:cs,490716:cs,457172:cs,413593:cs,&pos=1&page=2&nbl=25&pgs=10&hwords=habitual%20residence~&checktexte=checkbox&visu=#texte [Aplūkots 06.03.2013]

55. Lagarde P. Explanatory report on Convention on jurisdiction, applicable law, recognition, enforcement and co-operation in respect of parental responsibility and measures for the protection of children. Pieejams: <http://www.hcch.net/upload/expl34.pdf> [Aplūkots 20.04.2013]
56. Resolution (72) 1 On the Standardisation of the Legal Concepts of „Domicile” and of „Residence”, adopted by the Committee of Minister on 18 January 1972 at the 206th meeting of the Minister Deputies. Pieejams: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=587935&SecMode=1&DocId=642796&Usage=2> [Aplūkots 06.03.2013]
57. European Parliament legislative resolution of 21 October 2008 on the proposal for a Council regulation amending Regulation (EC) No 2201/2003 as regards jurisdiction and introducing rules concerning applicable law in matrimonial matters. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bTA%2bP6-TA-2008-0502%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN> [Aplūkots 06.03.2013]
58. Hague Conference on Private International Law. Pieejams: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=
59. Britannica academic edition. Encyclopedia Britannica. Pieejams: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/333023/conflict-of-laws/276354/Jurisdiction> [aplūkots 20.05.2012.]